

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

TOPLUM

**bütün tutucu
güçlere
karşı...**

3 Şubat 1973

sayı: 45

50 kuruş

GÖÇ EDENLER ÜLKESİ

Anavatanından göçüyoruz artık, istiyerek istemiyerek gidiyoruz ya, göçüyoruz ya. Belki bir daha dönmemesine. Acı, çok acı gerçeklerdir bunlar.

Her idarecinin, her aydınının, her halkçının üzerinde derin derin düşünmesi icab eden en büyük sorunlarımızdan birisi işte: Dış ülkelere beyin göçü. Vasıfsız işçi de almıyorlar artık. Vasıflı işçi göçü yapıyoruz, her yıl binlerce, on binlerce.. Bu güzelim yurdumuz göç edenler ülkesi oldu artık.

Nedenleri hepimizin malûmu: Sanayileşemiyoruz, toprağımızı işleyemiyoruz. İnsan gibi yaşama düzeyinin merdivenlerinden ağır ağır da olsa tırmanamıyoruz. Toprak deyince; büyüdüğüm çevrenin köylerini, kendi köyümü ve ailemi hatırladım. Duyduğum, bildiğim kadıyla Anadolumuzun köylerini hayallemişim. Dertlerine, ıstıraplarına bir an için de olsa ortak oldum.

On yıllık kuruluşu olan Cezayir Hükümetinin, toprak devrimini gerçekleştirmekte olduğunu duydum. Türkiye'de ise, Ulu önderin devrettiği andan bugüne dek bir arpa boyu yol alamadığımızı görüp içtenlikle üzüldüm.

Usuma Vietnam Savaşı geldi. Bu savaşın niçin yapıldığını bir ben bilmiyordum. Ben de öğrendim. Yabancıların arzu ve isteklerine terkettiğimiz ve terketmekte olduğumuz madenlerimizi düşündüm. Terke karşı olanlara da, olmayanlara da şahit oldum.

Biz ne sömüreceğiz, ne de sömürüleceğiz. Bu vatani içten ve distan yıkmak, parçalamak, sömürmek isteyenler çıkacaktır. Bizî üzen, bizi düşündüren, bizi yaralayan, dıştaki değil içimizdeki dost bildiğimiz düşmanlardır.

Yalçın Coşkun
(Çaykara)

☆

Sayın Toplum Okurları:

6 Subat 1973 günü saat 13 haberlerinde Türkiye radyolarından şöyle bir haber özeti dinledik: «Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, kızamık hastalığına karşı gerekli tedbir aldı».

Bu sözler bana, bir Nasrettin Hoca hikâyesi hatırlattı. Nasrettin Hoca, oğlunu suya gönderecekmis. Çocuğun eline testi vermiş, suratına da bir tokat yapıştırmış. Herkes hayretle Hocaya bakınca, Hoca, «kusuru var diye tokat vurma-

dım, sadece kusur işlemesin, testiyl kırmasın diye vurdum» demiş.

Doğuda, güneydoğuda ve yurdumuzun birçok şehir, kasaba ve köylerinde birçok körpeçik yavrularımız öldükten sonra tedbir alınmış, ne fayda temin eder? Hem de bu tedbir lâfla da olunca, ne beklenir? Bir hafta içinde sık sık basında yer aldı. Siirt ilinin Fındık nahiyesine bağlı köylerdeki kızamık mütevellit ölüm haberlerini üzümlük ve içim sızlıyarak okudum. Bu aileleri tanırım. Her ailenin hayatını yakından takip etmişimdir.

O gün haberlerin tafsilâtı kışımında, kızamık hastalığının önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması öğütleniyordu. Evet. herşeyden önce, insan kendi kendisinin doktoru olmalıdır. Buna kalbimle katılıyorum. Ama buna her insanın bilgi dağarcığı, ekonomik durumu ve sosyal yaşantısı müsait değildir ki. Haberler arasında şu kadarı kafamda kalmış: hasta sıcak tutulacak, sağlam kişilerden uzak tutulacak. Çok yerinde bir öğüt. Kızamık hastalığı, bulaşıcı bir hastalıktır. Diğerlerine bulaştırılmaması gerekli bir tedbirdir. Ama bunu kime söylüyorsunuz? Bunu yapacak, Türkiyede kaç aile var? Ölüm olayı, doktora en az 2-3 günlük yerde mesken kuran, hayat mücadelesini sürdüren ailelerde görülüyor. Ölüm olayının tesbit edildiği köylerin bağlı bulunduğu Fındık bucağın merkezinde, bu vatana hizmet askıyla taa oralara giden gençceğik bir ebemiz intihar etmişti. Otopsi için Siirt merkezinden doktorlar ancak 3-4 gün sonra ceset başına gelebilmişlerdi. Bugün ulaşım bakımından o bucakta, o köyde hiç birşey değişmemiştir. Evet yol vardır, bazı küçük vasıtalar bucağın merkezine kışın dahi havaların müsait gittiği günlerde gidebilmektedir. Fakat basında adı geçen Yağcıoğlu, Ağaçyurdu ve Özbaşıoğlu köylerine katırla dahi kışın gidebilmek için oradaki yasayanların hayatının senin hayatından daha önemli olduğuna inanacaksın, değilse gidemezsin. Kendi canını feda

etmeyi göze alır, şayet salimen kavuşursam birkaç hayat kurtarıyorum inancına kuvvetle bağlı olursan gidebilirsin. Aksi halde, başka türlü süne inanmam. Yazın bu köylere geziye çıkmak çok kolay ve zevklidir. 18-20 gün 4 yıl fasılsız, yaz günleri, adı geçen ve civar köyleri doladım. 2 kış üst üste yağmurda, karda hep doladım. Önümde giden ve arkamda gelen arkadaşımı kaybettiğim günler çok olmuştur. Kar - tipi her sene, o dağlarda birkaç kişinin hayatına kasteder. Bindiğin katır bile, senin sesini yadırgar ve sana itaat etmez. Dışardan gelen görevliler için söylüyorum bunu, yerliler bunu gayet iyi bilirler.

Türkiye'nin bugün en önemli sorunlarından birisi, altyapı tesislerimizdir. Bunlar halledilmediği müddetçe, yukarıda, «alındı» denilen tedbirler lâfla kalır. Düşünün artık. Bütün aile fertleri bir arada kalıyor, aynı çatı altında yaşıyor ve aynı kaptan yemek yiyor, ve kapalı yerdeki aynı havayı teneffüs ediyor. Bu kişiler nasıl olur da tedbir alır?

Adı geçen köylerde yaz günleri içecek su bulunmaz. Ancak sarnıçlara toplanan yağmur ve kar suları iyi muhafaza edilmek suretiyle yazın istifade edilir.

Mesken, su, yol gibi alt yapı tesisleri önplanda olmasına rağmen bir yetkili çıkıp da hep beraber bu ana sorunlara cevap verecek bir düzen kuralım diyemez Neden vatandaşlarımızın huzuruna gerçek yönümüzle çıkmıyoruz? Neden, cefakâr ve yaşama zorluklarına yılmadan göğüs geren vatandaşlarımıza, sahip olduğu mevki ve makamı göstermiyoruz? Atatürk, devrimlerini gerçekleştirmek için, halktan hiç bir fikrini saklamamıştı. Bütün memlekette yapmak istediği devrimlerini ulusuna açık açık olarak anlatmıştı. Ulusunu sevdiği için, ulusunu sevmesini bildiği için, kendisine inandırmıştı ve fikirlerini kabul ettirmişti.

Bir topluma, bir ulusa kendimizi kabul ettirir ve onun gerçek sevgisini kazanırsak, ona benimsettiremediğimiz fikir ve özgürlük olmayacaktır.

Saygılarımla
Dündar Özdemir
(Korkuteli)

TOPLUM DA

HABERLER / YORUMLAR

BU
HAFTA

Politika ve ötesi

Titanik nasıl battı

yazan:

MEHMED KEMAL

11'inci sayfada

- 12 ve 13'üncü sayfalar da Mete Tunçay'ın bir yazısı yer alıyor: «Sosyalizmin dilini konuşan aydın despotluğu özentisi»
- Ekonomi 20 ve 21'inci sayfalarda. 21'inci sayfadaki Toplumda Ekonomi'de Ali Necati'nin yazısı var: «Bay Fiyat'la bir görüşme»
- Dünya'dan haberler ve «Ortadoğu raporu» 22, 23'üncü sayfalarda
- Afrika/73'te Gavon'un Nijerya'sı yer alıyor (24'üncü sayfa)
- «Hâfıza-i beşer nisyan ile malûldür - Arşiv işe asla yanılmaz» 19'üncü sayfa

yararlı

Yazan:

MEHDI ZIT

6'ncı sayfada

Toplum'a göre

Cumhurbaşkanlığı seçimi ve CHP

Yazan:

Turhan Erker

6'ncı sayfada

- 15'inci sayfadaki «İşçiler» de Tekstil grevi ele alınıyor
- Haberler arasında günün en fazla ilgi toplayan konusu olan Cumhurbaşkanlığı ve Hükümetin durumları, perde arkasındaki yönleriyle veriliyor.
- Yine haberler arasında, Anayasa değişikliği ve Silâhlı Kuvvetlerin tebliği yer alıyor.

Mizah

25'inci sayfadan başlıyor:

**Hasan Hüseyin
Turhan Selçuk
Semih Balcıoğlu
Ferruh
Tonguç
Art Buchwald**

Kapak: FAHİR KARAGÖZÜ

TOPLUM

cuma günleri yayımlanır haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Matbaacılık ve
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmen:
Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü:
Abdullah Emre İleri

TEL: 18 07 59

YÖNETİM YERİ:
Meşrutiyet Caddesi
Hatay Sokak 10/15
Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME:
Posta Kutusu 160
Ülke - ANKARA

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Vatan Matbaacılık A.Ş. tesislerinde dizilmiş, tertiplenmiş, Bağkent Gazetecilik Matbaasında basılmıştır. Kişiler Emek Kişicilik'te yapılmıştır. Dağıtım: Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL
Yıllık (52 sayı) 125 TL
Yurt dışı (Uçak) 190 TL
Yurt dışı (Adı) 151 TL
ABD (Uçak) 310 TL

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5 000 TL Arka kapak 4 000 TL
(renkli) (siyah-beyaz)
Sütun cm. 50 TL İç sayfalar 3 000 TL

Bu satırları okuduğunuz sırada, Cumhurbaşkanlığı seçimine 18 gün kalmış olacak.

Anayasamıza göre, «Devletin başı» olarak, «Türkiye Cumhuriyetini ve milletin birliğini temsil eden» Cumhurbaşkanının seçimi, bütün yurttaşları yakından ilgilendirmekte, bu göreve kimin seçileceği sorusu, Mart yaklaştıkça, zihinlerde gittikçe ağırlık kazanmaktadır. Buna karşılık, Cumhurbaşkanını seçecek olan TBMM'nde oy çokluğuna sahip bulunan AP, Genel Başkanının isteğine uygun olarak, tam bir sessizliğe bürünmüştür.

Demokrasi nutukları çekmek, kâğıt üzerinde demokrasi havarisi kesilmek kolaydır. Ama asıl geçerli olan, demokrasiyi yürekten benimsemek ve onun kurallarına uymaktır. Demokrasiye inanan, kamuoyuna saygı duyar; tamamen kendi yetki alanı içine giren konularda bile, sessizlik perdesi arkasına çekilip, kamuoyunu oldu bittilerle karşı karşıya bırakmaz.

AP Genel Başkanı, partisinin ileri gelenlerine, «Cumhurbaşkanı adayını şimdiden açıklarsa, yıpratılacağını» söylemiş... Yani, Demirel'in kafasında öyle bir aday var ki, öğrenilirse, herkes, «Aaa! O da Cumhurbaşkanı mı olurmuş?» diyecek ve bildiklerini anlatmaya başlayacak; Demirel'in adayı da yıpranıp, seçilme şansını yitirecek! O halde, kulislere bazı isimler öne sürülür, Demirel'in adayı gizlenir; son dakikada Demirel, partisine mensup parlamenterleri toplar, «Cumhurbaşkanlığı için falancaya oy vereceksiniz arkadaşlar» der. Demirel'in adayı seçilir ve sonra da bunun adı, «demokrasi» olur! Olmaz işte... Bunun adı, demokrasi olmaz; çünkü demokrasi, açıklık rejimidir. Süleyman Bey'in kafasının içinde son dakikaya kadar gizlenen düşünce ve adaylarla memleket yönetilecekse, böyle bir rejime her isim takılabilir; ama, demokrasi asla!..

Saygılarımızla

TOPLUM

Ordu

Komutanların görüşü

Genelkurmay Genel Sekreteriği, bu çarşamba günü yayınladığı bir bildiri ile, Yüksek Komuta Konseyinin, son günlerin olaylarına ilişkin görüşlerini açıkladı. Bildiri, o gün Radyoya, 13.00 haber bülteninin okunmasından 10 dakika önce geldi ve bültene girerek okundu. Bildirinin Radyodan okunması, Dışişleri Bakanlığı bütçesini görüşmekte olan Mecliste beklenmedik bir olay olarak karşılandı ve o gün kulislerde devamlı olarak bu konu tartışıldı.

Genelkurmay Genel Sekreteriğinin bildirisinde şöyle deniliyordu: «1 — Sorumsuz veya sorumluluğunu idrak edemiyen bazı politikacılarla, sapık ideoloji ve çıkar çevrelerinin memleketin yüksek menfaatlerini hiçe sayarak ve Silahlı Kuvvetlerin vakur bir anlayış içerisinde bulunmasından cüret alarak son aylarda gittikçe temposunu artıran yersiz beyan ve yorumlarda bulunmaları esefle müşahede olunmaktadır.

2 — Türk vatani ve milletini maruz kaldığı yok olma tehdidinden kurtarmak ve güvenli bir geleceğe kavuşturmak amacıyla verilmiş olan 12 Mart muhtırasının Silahlı Kuvvetlerin istediği sorumluluğun idraki içinde bulunan Yüksek Komuta Heyeti:

a) Silahlı Kuvvetlere ve 12 Mart muhtırasına doğrudan doğruya veya dolaylı olarak yöneltilen küçük düşürücü ve kısırcı sataşma ve beyanların son bulmasını,

b) Muhtıranın gereği olarak yurtta huzur ve istikrarın sağlanması ve devamını,

c) Reformların gerektiği şekilde ve bir an önce tahakkuk ettirilmesini.

d) Siyasî partiler ve seçim kanunlarının milli iradeyi adil bir şekilde tam olarak yansıtabilecek bir temsile ve dürüst bir seçime imkân verecek hale getirilmesini,

e) Böylece içinde bulunulan bunalım ve olağanüstü durumdan bir an önce çıkılarak normal döneme arızasızca geçilmesini sağlamak amacıyla sarfedilecek çabalar konusunda başlıca siyasî partilerimizin, kontenjan, milli birlik ve bağımsız grupların lider kadrolarıyla fikir teatisinde bulunulmak üzere görüşme ve temaslar yapılmasını yurt yararına mülâhaza etmiştir.

3 — Bu amaçla dâvet olunan bütün parti ve grup liderleri bu görüşmelere büyük bir içtenlikle katılmışlardır. Yalnız Adalet Partisi Genel Başkanı, kendisine özgü bazı nedenlerle yapılan dâvetlere icabet etmekten kaçınmıştır. Liderler ve beraberlerindeki heyetlerle yapılmış olan bu görüşmeler; şahıs, zümre, parti ve hükümet icraatı bahse konu edilmeksizin samimi bir hava içerisinde cereyan etmiş olup, bu hususta yanlış istikametlerde yayılmasına çalışılan her türlü haber ve yorumların hakikatle hiçbir ilgisi yoktur. Keyfîyet kamuoyuna saygı ile duyurulur.»

Demirel ne diyor?

AP Genel Başkanı Demirel, bu bildiriyi, İhsan Sabri Çağlayangil'in, Millet Meclisi şeref salonunun üzerinde bulunan çalışma odasında otururken radyodan dinledi ve sinirden sapsarı oldu. Dışişleri Bakanlığı bütçe görüşmelerini izlemek üzere o sırada Mecliste bulunan gazeteciler, bildiriyi dinler dinlemez, Demirel'in yanına gittiler ve ne düşündüğünü sordular. Demirel, şunları söyledi:

«— Beni ilgilendiren hiçbir şey yok bu tebliğin içinde. Tebliğ üzerinde bir mütaleada bulunmak durumunda değilim.

Türkiye Cumhuriyetinin bir anayasası vardır. Bu anayasa bugün cârîdir. Bu anayasa, sivasî partileri demokratik havatın vazgeçilmez bir parçası saymıştır. AP, Türkiye Cumhuriyeti anayasasının acık hükmüne göre mevcuttur. Varlığını anayasadan ve milletten gördüğü tevaccühten almaktadır. Millette karşı sorumludur ve hesap vereceği ve gâne merci millettir. Türk anayasası ile tâvin edilmiş vetkilerimizin dışında hiçbir vetkimiz olmadığına kanîiz. Yerimizi, görevimizi ve sorumluluğumuzu doğru anlamışızdır. Hür demokratik cumhuriyeti

GENELKURMAY BAŞKANI GÜLER
Silahlı Kuvvetlerin uyarısı

savunduk ve savunmaya devam edeceğiz. Hür demokratik cumhuriyetin târifi Türk anayasasında yapılmıştır. Onun dışındaki târiflere iltifat etmek mümkün değildir. Memleketin buhrandan çıkması için AP'nin katıandığı fedakârlıklar ortadadır, AP ne buhranın âmilî, ne de uzamasının sebebidir. Yetkilerimizi ve sorumluluklarımızı biliyoruz. Benim söyleyeceğim şeyler bunlardır. Bunu tebliğle ilgili olarak söylemiyorum. Biz kendi yerimizi nasıl anlarsak, bunu ifade için söylüyorum. Bu ülkenin hür haklarını bilen insanlarız. Haklarımızın teminatını Türk anayasasında buluyoruz.»

Bozbeyli'nin dedikleri

Demokratik Parti Genel Başkanı Bozbeyli de gazetecilerin konuyla ilgili soruları üzerine, bildiri ile ilgili birşey söylemek istemediğini belirtti, sadece, «komutanlarla yaptığımız görüşmede genel olarak memleketin içinde bulunduğu meseleleri tartıştık» demekle yetindi. Bozbeyli, bu görüşmeler sırasında Cumhurbaşkanını seçimi konusunda kimseye bir şey vaatmediklerini, zaten kimsenin de kendilerinden bu konuda birşey istemediğini sözlerine ekledi ve şöyle dedi:

«— Cumhurbaşkanı aday veya adayları ortaya çıktıktan sonra Demokratik Parti olarak görüşümüzü tesbit edeceğiz.»

Öbür partiler

CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, bildirinin yayımlandığı gün

devamlı olarak evinde çalıştığı, MGP Genel Başkanı Turhan Feyzi-oğlu yurt dışında bulunduğu ve CP Genel Başkanı Dr. Kemal Satır da hastanede tedavi edilmekte olduğu için görüşlerini tesbit etmek mümkün olamadı.

Bildirinin yayınlandığı gün, politika çevrelerine hakim olan genel kanı, önümüzdeki günlerde önemli gelişmelerin olacağı noktasında toplanıyordu.

Silahlı Kuvvetlerin bildirisinin yayınlanmasından önceki günlerde ise, özellikle AP'nin yoğunlaştırdığı politika kulisinin genel görünümü hiç de parlak değildi.

Şimdi bir de, bildiriden önceki günlerin olaylarına göz atalım.

C. Başkanlığı

Gürler'in adaylığına doğru

C umhurbaşkanlığı seçimine üç hafta gibi çok kısa sayılabilecek bir süre kaldığı halde, geçtiğimiz hafta içinde de adayın adı belli olmadı, ama, meydana gelen olaylar, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler'in adaylığının kesinleşmekte olduğunu gösterdi.

Bu arada, partisinin gizli bir Grup toplantısında «Cumhurbaşkanlığına cülûs ile değil seçimle gelinir» diye çıkış yapan AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'de de bir yumuşama olduğu görüldü. Demirel, Faruk Gürler'in adaylığını parti olarak nasıl karşılayacaklarını soran gazetecilere, ilk günlerdeki gibi sivri sözler söylemedi, ileride meydana gelebilecek gelişmeleri de gözönünde bulundurarak, bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisini etkileyebilecek bir şey söylemek istemediğini belirtmekle yetindi.

Gazeteciler, Demirel'e bu defa, partisinin, hiç değilse üçüncü turda, istediği adayı seçebilecek oy çokluğuna sahip bulunduğunu hatırlatarak, buna rağmen ne sebeple Cumhurbaşkanlığı adayını açıklamadıklarını sordular. AP Genel Başkanı, buna, şimdiye kadar hiçbir cumhurbaşkanlığı seçiminde adayın zamanından önce açıklandığının vâki olmadığı şeklinde cevap verdi. Sonra da bir AP yetkilisi, bunu daha da açıklayan bir demec vererek şöyle konuştu :

«— Türkiye'de cumhurbaşkanlığı seçimine bir ay kala hangi adayın adı açıklanmıştır? Atatürk'ten sonra İnönü'nün adaylığı böyle bir iş-

lem görmemiştir. 1946'larda ve DP'nin iktidarı almasından sonra yapılan seçimlerde de adayların adları bir ay önceden ilân edilmemiştir. Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanlığına getirilişinde ise Türkiye'nin şartları başka idi. Sayın Sunay'ın cumhurbaşkanlığına getirilmesi sırasında da böyle bir uygulama yapılmamıştır. Bu durum karşısında AP'den, neden, ısrarla adayını açıklaması isteniyor? Efendim, kamuoyu, adaya karşı oluşturulmalı imiş. Kamuoyu oluşturması, başkanın tek dereceli olarak seçildiği sistemlerde sözkonusu olabilir. Biz, Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlarda böyle bir uygulamaya gidilmesini istemiyoruz.»

İnce ve nâzik hesaplar

AP yetkililerinin, sorular karşısında sığınmak istedikleri gerekçe bu idi. Aslında, AP yöneticileri, neler olabileceğini beklemeyi tercih ettikleri için, henüz bir aday üzerinde durmamışlardı. AP, şimdiden bir aday tesbit eder ve bunu açıklarsa, sonuna kadar gitmeli, her şeye rağmen bu aday üzerinde ısrar etmeliydi. Ya, memleketin şartları buna imkân vermezse ne olacaktı? O zaman AP, Ekim ayında yapılması gereken seçimlerde seçmenin karşısına nasıl çıkacak, durumunu nasıl açıklayacaktı?

AP yöneticileri, bu hesaplar içindeydiler. Genel Başkan, Grup toplantısında, cumhurbaşkanının nasıl seçilmesi gerektiğini söylemişti. Eğer bunun dışında bir uygulama olursa, bunu seçmene izah etmek kolaydı. Fakat, önceden bir aday tesbit etmek ve kamuoyuna açıklamak, sonra da bu adayı seçmemek durumu, AP'yi seçmen karşısında çok küçültecekti. Şimdilik, Genel Başkanın yaptığı çıkışla durumu idare etmek ve neler olabileceğini beklemek lazımdı.

AP yöneticileri, bu hesaplarını, tabiatıyla basına açıklayamıyorlardı. Onun için de şimdiye kadarki uygulamadan örnekler veriyorlar, ya da «adayımızı şimdiden açıklarsak yıpranır..» gibi birtakım bahaneler ileri sürüyorlardı.

Onların şimdi merakla bekledikleri şey, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler ile Kuvvet Komutanlarının, bazı partilerin yöneticileriyle yaptıkları görüşmelerin sonucu idi.

Önemli bir toplantı

Gerçekten, geçtiğimiz haftanın ortalarında Gürler ve Kuvvet Komutanları, Muhsin Batur'un evinde önce CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve Genel Sekreter Kâmil Kırık-

oğlu ile, daha sonra da MGP ve CP yöneticileriyle görüşmüşlerdi.

Bu konuda kulislerde iki önemli söylenti kulaktan kulağa dolaşıyordu. Bu söylentilerden birine göre, Genelkurmay Başkanı, adaylığını koyduğu zaman AP'den kaç kişinin kendisine oy verebileceği, bazı temaslar sonunda aşağı yukarı belli olmuştu. Gürler'in adaylığı karşısında Demirel ve arkadaşları vaziyet aldıkları takdirde, en azından 150 kişinin arkalarından gitmiyeceği bu temaslar sırasında öğrenilmiş, bu kadar oyun da öteki oylarla birleştiği takdirde Gürler'in cumhurbaşkanlığına seçilmesine yeteceği hesaplanmıştı.

Buna karşılık, ikinci söylentiyi AP çevreleri çıkarmışlardı. Bunlara göre, Demirel İzmir'e gitmeden bir gün önce evine bir general telefon etmiş ve karşısına çıkan Bayan Demirel'e, AP Genel Başkanı ile görüşmek istediğini söylemişti. Bayan Demirel, bu istek üzerine, «Kahve içmek için buyurunuz, fakat başka bir konuda görüşmek istiyorsanız kendisine intikal ettiririm» diyerek randevu vermek istememişti. Böylece de görüşme isteği Demirel'ler tarafından reddedilmiş oluyordu.

Gerçekle ilgisi ne?

Bu söylentilerin gerçekle ilgisi elbette bilinmemektedir. Ancak bilinen şey, Demirel'in Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda şu sıralarda kimseyle görüşmek istemediğinin bir gerçek oluşudur. Demirel, bu meselede mümkün olduğu kadar, oldu bittilerden kurtulmaya çalışmaktadır. Bu yüzden ki evinin telefonuna bile bizzat cevap vermez olmuştur. Telefonu açanlar, Demirel'le görüşmek isteyenlere bir sürü ahret sorusu sormakta, böylece, herhangi bir görüşme isteği olursa bunu önlemeye çalışmaktadırlar.

Demirel'in yakınları da, kendisinin, cumhurbaşkanlığı konusu üzerinde Komutanlarla karşı karşıya gelmek istemediğini açık açık söylemetedirlir.

Demirel'in amacı şudur : oldu bittilerden mümkün olduğu kadar uzakta kalmak ve seçim günü geldiğinde, partisinin adayını ortaya çıkarmak. Bunu yapabildiği takdirde, hem Ekim ayında yapılacak seçimlerde büyük ölçüde oy sağlayacağını, hem de seçim sonunda başını ağrıyacağını hesaplamaktadır. Zira, günün bir meselesi de, seçimlerden sonra başbakanlığın, seçimi kazanan partinin genel başkanına verilip verilmeyeceği konusudur. Bu kadar yaygın bir konu haline gel-

Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve CHP

12 Mart 1971'den bu yana Türkiye'de herşey kötü olmamıştır. İyi olan şeyler de vardır.

Bunlardan biri, Türkiye'deki -hemen hemen- bütün solun, demokratik rejimden başka bir rejimin çıkar yol olmadığını anlamış bulunmasıdır. CHP'nin 1965'ten beri anlatmağa çalıştığı gerçeği, 12 Mart, tartışma kabul eder olmaktan çıkarmıştır. Şimdi Türkiye'yi çoğulcu demokrasiden uzaklaştıracak tehlike yalnız sağda kalmıştır.

Ekonomik sağın tezgâhladığı oyunlar, bu oyunların figüranlığını yapan muhteris politikacıların elinde, bir anda güldürücü olmaktan çıkarak, ülkeyi sağ bir diktanın içine sokabilir.

Olağandışı koşullardan yararlanıp umacılaşan bir küçük parti kadar, -Anayasa değişikliklerini büyük bir hevesle gerçekleştirmekte gösterdiği istidattan anlaşılıyor ki- çoğulcu parti de, eğer frenlenmezse, aynı yolun yolcusu olacaktır.

Demokratik sola inananların dikkat etmeleri gereken nokta budur. Bir düzen değişikliğini programlarına almış olanların, bu dikkati gösterirken, mevcut düzenin gerçek temsilcilerinden, savunucularından alacakları ders yoktur. Suret-i haktan görünerek yapılan uyarıların, kimin yararına sonuçlar doğuracağını anlayacak kadar bilinçlenmiştir demokratik sol. En birleşik olduğu bir dönemde, büyük tirajlı bir gazetenin yazarı da olsa, kimse -hem de CHP içinde- kimseyi birbirine düşürebileceği umuduna kapılmamalıdır.

☆

Türkiye'de bir kamp, bunalmadan çıkmak için, yürekten inarak ille de seçim derken, öbür kamp hiç sesini çıkarmamakta, yalnız Anayasa değişikliklerine bel bağlamaktadır. Bu, çok ince bir hesap-

tır. Seçimin «s»sini bile ağızlarına almamaları gerekenlerin bu sessizliği, ibret vericidir. Bütün umutlarını Anayasa değişikliklerine yönelttiklerini göstermektedir. «Siz istediğiniz kadar seçim yapın, kabul» diyorlar; «yeter ki yargıç atama yetkisi bizde olsun; yeter ki demokratik anlayışın zamanla sınırlı olarak kabul ettiği sıkı yönetimi -kaldırıldıktan sonra da- mahkemeleriyle yıllarca uzatmak yetkisi bize verilsin.»

Ekonomik sağ, demokrasinin başına bu çorabı örerken, süresi gelen Cumhurbaşkanlığı seçiminden de geniş ölçüde yararlanmak peşindedir.

Gönüllerince değiştirilmiş bir Anayasa ellerindeyken, bir de, iktidar piramidini Devlet başkanlığı makamı ile bütünleştirdiler mi, umutları, daha başlangıçta, seçimler yapılmadan, gerçekleşme yoluna girmiş olacaktır.

Özgürlükler içinde yanyana sağ bir iktidar ve sol bir muhalefet dengesinin, eninde sonunda kendilerini tepetaklak edeceğini iyi bilenlerin, tehlikeden kurtulmak için, dengenin başlıca dayanak noktası olan Devlet başkanlığı makamını, içtenlikle particilik yapmayacak, herhangi bir kombinezona girmeyecek bir kişiye bırakmamak için harcadıkları çabanın nedeni budur.

☆

Şimdi bütün bu gözlemleri yaparken, muhalefetin, kendi gücü üzerinde de bir ölçme yapması gerekmektedir.

Cumhurbaşkanlığı seçiminde üçte iki çoğunluğu isteyen muhalefetin gücü, anayasa değişikliklerini önlemedeki gücüne göre daha çoktur.

AP dışındaki partilerle, bu konuda yapılacak bir işbirliği kadar, demokratik rejimin yapısındaki özde, muhalefete bu gücü vermektedir. Çünkü çoğulcu demokrasi bir çoğun-

luk sultası demek değildir. Demokrasiye yürekten bağlı ve saygılı bir çoğunluğun, yalnız parmak hesabına dayanmakla yetinmeyeceği konular, sorunlar da vardır. Bırakalım ileri demokrasileri, bizim demokrasimizin ilk yıllarında rahmetli Recep Peker bunun örneğini vermiştir.

Parlamentoya saygı, AP çoğunluğunun her yaptığını alkışlamak demek değildir. Alkışlanacak çoğunluk, yapamıyacağı, yapmaması gereken şeyler de olduğunu bilen çoğunluktur.

☆

Cumhurbaşkanlığı seçiminde AP'nin sözü olduğu kadar, CHP'nin de sözü vardır.

Halkla bütünleşmiş, halkla bütünleşmekten en kritik anlar da bile ayrılmamış, saray politikası değil açık politika yapmış bir partinin sözünün ise gücü vardır.

CHP, -temel inanışlarına uygun düştüğü ölçüde-, bir AP'liye de, bir bağımsıza da, başka bir partiliye de oyunu verebilir, ya da karşı çıkmayabilir.

Böyle olursa Türkiye'nin politika dengesi sağlığa kavuşur. Çoğunluk partisi, bu olanağı hazırlamalıdır. Eğer sağduyunun, yurtseverliğin adı okunuyorsa!..

CHP'nin benimsiyemeyeceği bir aday saptanması halinde özgürlük, halkçılık, açıklık ilkesine ters düşülmüş olur. Olur da ne olur? CHP içinde bu ilkelere ters düşenlere ne olursa, o olur.

Çünkü, toplumsal yasalar, sadece o toplumun içindeki bir parti için geçerli değildir, bütün toplumu kapsamına alır.

Çünkü, kamuoyu en büyük yargıçtır.

Çünkü, doğru düşünceden büyük güç yoktur.

TURHAN ERKER

miştir ki, Avrupa Konseyinin Türkiye'yi ziyaret eden üyeleri bile, gazetelere verdikleri demeçte buna değinmek gereğini duymuşlardır.

Oysa, Demirel'den ve onun yakın arkadaşlarından başka herkes, ön-

müzdeki 13 Mart günü seçilecek cumhurbaşkanının niteliği üzerinde değişik görüşler taşımaktadırlar. Cumhurbaşkanlığı makamına 27 Mayıs devrimine karşı olduğu bilinen bir kimsenin veya karşı olduğu bilinen

bir kuruluş üyesinin getirilmesinde birçok sakıncalar bulunduğu kanısı pek yaygındır. Ayrıca, seçilecek Cumhurbaşkanının partizan olmasının da sakıncalı görüldüğü bilinmektedir. Öyle bir cumhurbaşkanı olma-

İddir ki, hiçbir parti, «bu, bana yakındır» diyemeyeceği gibi, yine hiçbir parti, «bu, bana karşıdır» da diyememelidir.

Muhtıranın ışığında

İşte bunun içindir ki, ortaya Genelkurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler'in adı atılmıştır. 12 Mart muhtırasını verenler ve böylece Demirel hükümetini istifa ettirenler, şimdi başlarını ağrıtabilecek yeni sorunla karşı karşıya gelmek istememektedirler. Bunun için, önceleri Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılması düşünülmüştür. Sonradan, bunun meydana getireceği sakıncalar ve bu uygulamanın ilerde yol olma ihtimali, Sunay'ın görev süresinin uzatılmasının sağlam bir çözüm olmadığı sonucunu doğurmuştur.

Şu halde yapılacak şey, Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanlığı geldiği yoldan bu defa Faruk Gürler'i geçirmek ve Cumhurbaşkanı seçmektir. Eğer adaylığı kesinleşirse Gürler Cumhurbaşkanı tarafından önce Senatoya kontenjan üyesi olarak atanacak, daha sonra da Gürler, Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyacaktır. Sunay'ın, geçen hafta içinde Kontenjan grubu başkanı Fahri Korutürk'le yaptığı görüşmenin amacının da bu olduğu söylenmektedir.

Önümüzdeki hafta, herhalde, bu konuya daha da aydınlık getirecek ve belki de Cumhurbaşkanı adayı resmen belli olacaktır.

Hükümet

Kissadan hisse

Başbakan Ferit Melen, bundan birkaç ay önce, hükümetinin çekilmek üzere bulunduğu yolundaki sövlemlerin yoğunlaşması karşısında gazetecilere bir açıklama yapmış, hükümetlerin hangi koşullar oluştuğu zaman görevlerinden ayrılmak zorunda kalabileceklerini anlatmıştı. Melen'e göre, bir hükümetin çekilebilmesi için başta gelen koşul, parlâmentonun o hükümete karşı güvenini vitirmiş olduğunun belirgin biçimde ortaya çıkması idi. İkinci koşul, hükümetin programını gecirebilmekte parlâmento hünvesinde etkin bir muhalefetle karşı karşıya gelmesi; üçüncüsü ise, kamuoyunda aşırı derecede vıranmış olmasıydı.

Melen, o günlerde, bu koşullardan hiçbirinin mevcut olmadığını, hattâ kamuoyunun, hükümet icraatını sevinçle karşılamakta bulunduğu söylüyor ve hükümetinin çe-

kilmesi için ortada bir neden bulunmadığını ifade ediyordu.

Aradan geçen iyi aylık süre içinde köprülerin altından çok su aktı. Melen hükümeti artık, ne parlâmento önünde, ne de kamuoyu karşısında iki ay önceki durumunu koruyabilmektedir. Aslında, bundan iki ay öncesi için de Melen hükümetinin lehinde konuşabilmek o kadar kolay değildi, ama, bugün hoşnutsuzluk çok daha belirgin bir biçime bürünmüştür.

Brütüs bile..

Başbakanın bundan iki ay önce ortaya koyduğu görüşleri, hükümetlerin yetkili kurullarca düşürülmesi anlamında değil de, hükümetlerin kendi istekleriyle çekilmesi anlamında değerlendirildiği zaman, Millet Meclisinde 1973 mali yılı bütçe tasarısının tümü üzerinde parti sözcülerince yapılan eleştirilerin Melen'i nasıl derin derin düşünmeye zorlayıcı nitelikte buldukları anlaşılacaktır. Zira, ömrü boyunca görüp görebileceği nimet bugünden ibaret kalmaya mahkûm MGP bir tarafa bırakılırsa, önceki partilerin tümü, Melen'in bir hükümetin çekilebilmesi için başlıca koşul olarak değerlendirdiği durumun tam anlamıyla mevcut olduğunu ortaya koyan görüşler i-leri sürdüler.

O kadar ki, Melen'e ve onun partisine yakınlığıyla tanınmış olan CP'nin sözcüsü Kemal Satır bile «Savet, partilerüstü hükümet kendisini geçici sanıyorsa, bu onu sorumluluktan kurtarmak için bir mazeret kabul edilemez» diyebilmiştir!

CHP ise kökten karşı

CHP Grubunun görüşlerini açıklayan Bülent Ecevit ise Melen hükümetine hiç mi hiç güven duymadığını belirtmiş ve şöyle demiştir:

«— Ekonomik, sosyal ve siyasal konularda, Melen hükümetinin temel felsefesi ile Adalet Partisinin temel felsefesi arasında biz, önemli bir ayrılık görmüyoruz. Bu hükümet döneminde, Adalet Partisi, hiçbir hukukî sorumluluk taşımaksızın, kendi başına tam uygulayamadığı politikasını uygulamak olanacağını bulmaktadır.

Bu hükümet, aslında, bir vazanın da belirttiği gibi, 'Millî Güven Partisi'nin partilerüstü AP hükümeti'dir. Bu bakımdan ne Millî Güven Partisi, Başbakanın Adalet Partisinden, ne de Adalet Partisinin Başbakanı ve hükümetten fazla şikâyetçi olmaya hakları vardır. Önemli konularda hepsi aynı doğ-

rultuda bulunuyorlar, iki partinin temel iktisadî ve sosyal felsefeleri arasındaki yakınlık Adalet Partisi hükümetlerini de, Melen hükümetini de bir türlü anlayamadıkları istikrarı hep köylünün, işçinin, dar gelirlilerin sırtından sağlama çabalarına yönelmiştir.»

Ecevit'e göre, bazı kimseler sırf kendi iktidarları için bu dönemin biran önce sona ermesini istemektedirler. Oysa CHP, herşeyden önce, demokrasiye inançla bağlı olan Türk ordusunun iyi niyeti istismar edilerek, ordunun arkasına sığınarak, demokrasinin yıkılması yolunda sarfedilen gayretler artık bitsin diye bu dönemin bir an önce sona ermesini istemektedir. Gene CHP, kendi iktidarı için değil, halkın iktidarının gerçekleşmesi için, bu dönemin bir an önce sona ermesini ve seçimlerin zamanında yapılmasını öngörmektedir. Onun için, Başbakan ve Adalet Bakanı, artık, kendi yozlaşmış demokrasi anlayışlarının, Anayasayı tahrir kasıtlarının sonuçları olan bazı istekleri gerçekleştirebilmek için Ordunun gölgesine sığınmaktan vazgeçmelidirler.

Sıkıyönetimli seçime hayır!

CHP, AP Genel Başkanı gibi, sıkıyönetimli seçim istememektedir. Bunu Orduya güvensizlik bakımından istemiyor değildir; Orduya güvenmektedir, fakat tutucu güçlerin, Orduyu sorumlu gibi gösterme olanağı buldukları bir ortamda yapabilecekleri baskılar kalkmış olarak seçime girebilmek istediği içindir ki, seçimlerin zamanında ve simmektedir. Ordu herkesindir ve herkesin üstündedir. Orduya dayanıyormuş, Ordu öyle istiyormuş gibi davranarak, Ordunun da, halkın da isteğine aykırı bir siyasal rejim o-

Sınırlar

Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan, «Özgürlükler sınırsız olmaz» diyor.

Elbette!

Sınırsız özgürlüğün adına özgürlük değil, başıboşluk denir.

Yalnız, açıklık isteyen bir yön var: sınırları sermaye çevresi mi çizecek, yoksa...

Fehmi Alpaslan onu da açıklasaydı, fena olmazdı!

İstisnasını CHP reddettiği içindir ki, seçimlerin zamanında ve sıkıyönetimsiz yapılmasını istemektedir.

CHP Genel Başkanı, eleştirilerine şöyle devam etti:

«— Bozuk bir sosyal ve ekonomik düzen yüzünden ve Anayasayı, Anayasanın sosyal ve ekonomik hükümlerini yeterince uygulamamak yüzünden çözülemeyen sorunlar karşısında, bazı çevreler, hırslarını Anayasadan ve demokrasiden çıkarmaya, Anayasamızı da, demokrasimizi de yozlaştırmaya uğraşıyorlar.

Henüz bizim parlamentosuzun çoğunluğu bile solun her türlüünü umacı gibi görmekte ve göstermek çabasında direnmektedir ama, en yakın dostlarımız, müttefiklerimiz durumundaki ülkelere baktığımızda, o ülkelere birçoğunda, demokratik sol partilerin ya iktidara gelmiş, yada gelme olanağına kavuşmuş olduklarını görürüz.

İsveç'te, Norveç'te, Danimarka'da demokratik sol partiler uzun süredir iktidardadır. Federal Almanya'da bir demokratik sol parti, geçen yıl iktidarını daha güçlenerek yenilemiştir. Hollanda'da demokratik sol güçlenmiştir. İngiltere'de, Belçika'da, İtalya'da, Avusturya'da demokratik sol partiler, bazen tek başlarına, bazen karma hükümetler içinde iktidara gelmektedir. Fransa'da güçlenmektedir. Yeni Zelânda'da, Avustralya'da demokratik sol partiler geçen yıl iktidara gelmişlerdir.

Sorunları bizim sorunlarımızdan daha ağır olmasına rağmen, özgürlükçü demokraside direnen Hindistan'da gitgide güçlenen bir demokratik sol parti, devletin kuruluşundan beri iktidardadır. Pakistan'da halk demokratik solu iktidara getirmek kararını vermişti, demokrasi kurallarının dışına çıkılarak buna engel olunması, Pakistan'ın büyük bir ulusal felâketle karşılaşması sonucunu doğurmuştur. Şimdi Pakistan'da da bir ihmlî sol iktidar vardır. İsrail'e öteden beri demokratik sol partilerin iktidarı hakim bulunmaktadır.»

İlkel kapitalizm

Ecevit, Dünyadaki bu genel eğilime rağmen Melen hükümetinin, «teşvik tedbirleri» gibi yapmacık tedbirlerle ilkel kapitalizmin ömrünü uzatmaya çalıştığını belirtti ve «Eğer Türkiye'de ilkel kapitalizmin ömrü böyle sun'î teneffüslerle daha çok uzatılırsa ve iktidarda olan veya olmayan bazı çevreler, bir süre, demokratik solu, ihmlî solu bir umacı gibi görüp gösterme ve

Kâfir!

Süleyman Demirel dert yaniyor: «Geçen iki sene zarfında AP olarak bizim görevimiz, misyonumuz ne idi? İktidar değildik, muhalefet değildik...»

Bunun en güzel cevabını şair Nedim vermiş:

«Belâsın ben de bilmem, kız-mısın oğlan mısın kâfir!»

komünizmi önlemek bahanesiyle demokratik solu engelleme, her türlü sol yayınları suç âletleri olarak ilân etme tutumlarını sürdürürlerse, çok geçmeden Türkiye dünyada kendini yapayalnız bulacaktır.» dedi.

Memurlar fişleniyor

Bülent Ecevit, daha sonra, Hükümetin politikasında dikkati çeken önemli bir konuya değineceğini ifade etti. Bu, memurların fişlenmesi konusuydu. Ecevit, bu konudaki görüşlerini şöyle belirtti:

«— Üstelik, memurda mânevî huzur da bırakılmamıştır. 12 Mart 1971 sonrasının hükümetleri açıkça devlet memurları arasında jurnalcılığı teşvik etmişlerdir. Meclis ve Senato kürsülerinden, devlet memurları hakkında MİT raporlarına göre karar verildiğini, verileceğini açıklamışlardır. Bugün bütün bakanlıklarda, devlet dairelerinde, kamu iktisadî kuruluşlarında, devlet işleri büyük ölçüde bir yana bırakılarak, devlet personelinin siyasal sicilleri, fişleri tutulmaktadır. Dişliler, fişlileri bir bir yemektir. Böyle bir cadı kazanı içinde en kursesuz personel reformuyla bile devlet görevlilerinden hizmet beklenemez, devlet işlerinin iyi yürümesi beklenemez.»

Ecevit, işte bütün bu nedenlerle CHP'nin, 1973 mali yılı bütçe kanunu tasarisına kırmızı oy vereceğini ve böylece Melen hükümetine güvensizliğini bir kere daha ortaya koyacağını belirtti.

AP bile karşı

AP Grubunun görüşlerini açıklayan İsmet Sezgin de Başbakan Melen'i rahatlatacak şeyler söylemedi. Gerçi İsmet Sezgin, Melen hükümetinin tasarisına beyaz oy vereceklerini belirtti ama, bu demek değildi ki, hükümet destekleniyordu. AP sözcüsü, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etti:

«— 23 aylık dönemde kurulmuş olan hükümetlerin birincisi, inkılâp kanunlarını Atatürkçü olmayan bir görüşle ve millî olmayan yorumlarla uygulamaya kalkışmak istemiştir. Diğerleri, muhtımanın amaç ve sınırlarını bilerek veya yanlışlıkla zaman zaman aşma du-

rumuna düşmüştür. Bu farklılık hariç, kurulmuş olan bütün partilerüstü hükümetler kendilerine vedia olarak verilen icra kuvvetini lâıkyı ile kullanabilecek kuvveti ve inandırıcılığı gösterememişlerdir. Çünkü partilerüstü hükümetler formülü hür dünya parlamentosunun şiddet hareketlerine veya sosyal ve ekonomik kalkınma sorunlarına çözüm bulmak için almış olduğu olağanüstü evrensel tedbirler cümlesinden değildir. İşte bu nedenle de siyasal istikrarsızlık ve icradaki başarısızlık seçimler yapıp demokratik çoğunluk hükümeti kuruluncaya kadar böyle devam edecektir. Partilerüstü hükümetler modeli ile demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları zedelemektedir.»

Sıra Melen'de.

Millet Meclisinde yapılan bu eleştirileri Başbakan Ferit Melen'in cevaplayacağı söyleniyordu. Fakat, sonradan Melen bundan vazgeçti ve kendi yerine, Maliye Bakanı Müezzinoğlu'nun konuşmasını ve sadece ekonomik ve malî konulara yönelmiş eleştirileri cevaplamasını istedi. Nitekim, böyle oldu.

Şimdi, merak edilen şudur: Başbakan Ferit Melen, bir hükümetin çekilmesi için gerekli koşullardan biri olarak gördüğü «parlamentonun güvenini yitirmesi» ilkesini dikkate alarak, Mecliste yapılan bu eleştiriler karşısında durumunu gözden geçirecek ve bir sonuca varacak mıdır? Yâni, kısırdan hisse çıkarmasını bilecek midir?

'Fuzûlî şâgil' değilim!

Melen, Başbakanlık bütçesi görüşülürken yaptığı konuşma ile bu merakın uzun sürmesine fırsat vermedi. Şöyle diyordu:

«— Nazik olmaktan çıkan bir konuya geliyorum: Bir süredir hükümet üzerinde bir tartışma açılmış bulunmaktadır. 1971 ve 1972 yıllarının siyasî istikrarsızlığı partilerüstü hükümet formülünü ortaya çıkarmıştır. Bunu ben icat etmedim. Hükü-

met kurmaya kefidim talip olmadım, zorla da gelip kendim kurmadım. Şimdi de kendimi bu makamın «fuzulî şâgîl»i saymıyorum. Partilerüstü hükümet isteği, 12 Mart muhtırasında vardır. Bu kuruluş şeklini, olağanüstü şartlar tâyin etmiştir. Olağanüstü şartlar olmasaydı, beni hiçbir zaman başbakan olarak görmezsiniz. Hükümet, Anayasaya uygun olarak kurulmuştur. Meclisten güvenoyu almıştır. Büyük Meclis, bu güveni geri almadığı sürece, hükümetin, millî iradeye dayalı bir hükümet olduğunu kabul etmek zorundayız. Aksi takdirde, Meclisin kendisini de millî iradeye dayalı görmemesi gerekir.

Bugün bu hükümetten bıkmış olabilir. İktidara gelmek veya koalisyonlar kurarak iktidara gelmek isteyenler olabilir. Bu yola hükümeti yıpratarak değil, güvenoyunu geri almak suretiyle girilebilir. Hükümet istifa etsin deniliyor. Bu ağır şartlar altında hükümet bunun sorumluluğunu almak istemiyor. Neler olacağını ben bilirim. Bunu Meclisler düşünsün. Normal karşılarım, hattâ biraz da sevinçle karşılarım. Biz, partilerüstü hükümeti hiçbir zaman normal şartların hükümeti olarak görmedik. Norma şartların hükümeti mutlaka en uzun hükümetler olmuştur. Örneğin, bizim gibi sâhipsiz olmaz. Hükümet, olağanüstü şartlardan çıkmak istemektedir. Kendi görev süresini uzatmak gibi bir çabası yoktur.»

Kim getirdiyse, o götürsün!

Melen'in bu açıklamasından anlaşılır, Hükümetin, ne olursa olsun, kendiliğinden çekilmek istemediğidir. Çünkü, Melen böyle bir davranışı bugünün şartlarına uygun bulmamaktadır ve böyle bir sorumluluk altına da girmek istememektedir. Başbakanın anlaşılmayan sözü ise, «neler olacağını» kendisinin bildiğini ifade etmesidir. Acaba bunun anlamı, «benim hükümetimi düşürürseniz, neler olabileceğini ben biliyorum, siz de düşünün» müdür?

Melen hükümeti düşerse veya düşürülürse ne olabilir?

Bu sorunun cevabını, aslında, Erim hükümetinin düşmesi üzerine neler olduğuna bakarak bulmak pekâlâ mümkündür. Erim de, ne zaman başı dara gelse, «hükümetim düştüğü veya düşürüldüğü zaman neler olabileceğini iyi düşünün!» diyordu. Nihayet birgün Erim, çekilmek zorunda kaldı. Ne oldu? Erim-

olayların içinden

Yararlı

- Dün gece gözüme uyku girmedi.
- Ya!.. Vah vah! Önemli bir şey mi var?
- Var ya..
- Nedir?
- Şu Almanya ile Japonya'nın haline çok üzülüyorum.
- Ne olmuş ki Almanya ile Japonya'ya?
- Olan oldu birader. Bu durumda onlar, bu yaza çıkamazlar.
- Zevallılar ne yapacaklar bilmiyorum.
- Memleketlerinde salgın hastalık filan mı çıkmış?
- Yok canım.
- Deprem mi olmuş?
- Bundan iyidir.
- Su baskını mı?
- Can sağlığı..
- Pekî ne olmuş be birader, bu kadar üzülecek?..
- Çok kötü bir şey gelmiş başlarına.
- Ne gelmiş?
- Paralarının değerleri yükselmiş.
- Hadi canım!..
- Neyse ki bizim durumumuz beni teselli edip sevindiriyor.
- Yoksa bu Almanya ile Japonya'nın durumları yüzünden kahrolacaktım.
- Bizim durumumuza ne olmuş?
- Çok yararlı bir şey olmuş.
- Ne gibi?
- Paramız yüzde on değer kaybetmiş.
- Buna mı seviniyorsun?
- Yalnız ben değil, herkes seviniyor.
- Neden?
- Paramızın Dolarla beraber yüzde on değer kaybetmesi çok yararlı ve isabetli olmuş.
- Allah Allah!
- Yalnız, anlamadığım bir şey var.
- Neymiş o?
- Mademki paranın değer kaybetmesi çok yararlı bir şey, acaba neden bu yararı artırmıyorlar?
- Nasıl?
- Değer kaybindan meydana gelen yararı artırmak için kaybolan değer miktarını da artırmak lazım. Yani yüzde on oranında bir devalüasyon yapacaklarına, bizim parada yüzde elli devalüasyon yapmış olsalardı, yararımız daha büyük olacaktı.
- Yapamazlar ki.
- Neden?
- Bundan önce yüzde altmış oranında bir devalüasyon yapılmıştı. Yüzde on da bu, eder yüzde yetmiş. Kaldı geriye yüzde otuz. Yani yüz liranın otuz lirası. Bırak da, o da bize kalsın bari.
- Ben anlamam! Mademki devalüasyon yararlı bir şey, geriye kalan yüzde otuzu da ortadan kaldırır, yüzde yüz bir devalüasyon yaparsın, bu işin isabet ve yararından, memleket güllük güllüsten ve şenlik şamata olur. Millet de, «acaba cebimde kaç para var» hesabından kurtulur. Yarar dediğin böyle sağlanır.

MEHDİ ZİT

ın birinci ve ikinci kabinelerinde Millî Savunma Bakanlığı görevinde bulunan Ferit Melen, onun yerine, hükümeti kurmakla görevlendirildi.

Melen, «ben düştükten sonra neler olabileceğini düşünün» derken,

acaba, kendisinden sonra gelenin kendisini aratacağını mı ima etmek istemektedir?

Şu demokrasiyi artık, «benden sonra tûfan» anlayışından kurtarmak zorundayız.

Reformlar

Dostlar alışverişte görsün

Hükümetin, «toprak ve tarım reformu kanunu» adıyla Parlâmentoya gönderdiği tasarı, Tekin-el Komisyonundaki AP çoğunluğunun önerileri ve oyları sonucunda baştan aşağı değiştirilip, normal bir toprak dağıtım kanunuyla bile uzaktan yakından ilişkisi kesilmiş duruma getirilince, Devlet Bakanı İhan Öztrak, «Bu iş burada biter» diyerek, bakanlıktan istifasını Başbakan Ferit Melen'e verdi.

Aslında bu, Tekinel komisyonunun, dostlar alışverişte görsün anlayışı içinde çıkardığı «Toprak ve tarım reformu kanun tasarısı» kadar yapmacık bir hareketti; yapmacıklar içinde girilmiş bir reformculuk oyununun tamamlayıcısı niteliğinden ötede bir anlam taşıyordu. Nitekim, Başbakan Melen'in «Bu istifayı kabul etmiyorum» demesi üzerine İhan Öztrak, görevine devam etmeğe başladı. Bunun böyle olacağını kendisi de biliyordu. Hatta Hükümetin, «toprak ve tarım reformu kanun tasarısı» diye Parlâmentoya gönderdiği tasarının başına gelecekleri de daha ilk günden kestiriyordu.

Melenist anlayış

İhan Öztrak'ın, herşeyi bildiği halde, herşey bittikten sonra Hükümet Başkanına istifasını vermesi, aslında, Melenist hükümet etme anlayışının bir gereği idi.

Dahası vardı. İhan Öztrak, Başbakanı istifa mektubunu uzattığı zaman, hangi nedenler ileri sürülerek bunun reddedileceğini de biliyordu. Başbakan ona, «bu mesele bir bakanlık meselesi değil, bir hükümet meselesidir. Sadece senin istifa etmenle bu mesele halledilmez. Şayet, parlamento, komisyondan geçen tasarımı olduğu gibi kabul ederse, hep birlikte istifa ederiz» diyecekti. Nitekim, öyle oldu. Melen, Öz-

trak'a, «Sen görevine devam et, gerekirse hep birlikte istifa ederiz. Acelelen sırası değil» karşılığını verdi ve onu Devlet Bakanlığı makam odasına gönderdi.

Oysa aynı gün, aynı Başbakan, Millet Meclisinde, Hükümetin istifasını isteyenlere karşı, memleketin içinde bulunduğu şartları gözönünde bulundurarak Hükümetinin kendiliğinden istifa etmeyeceğini söylemişti. Öztrak'ın istifasını geri çeviren ileri sürdüğü gerekçe ile Hükümetin çekilmemesi için gösterilen gerekçe arasında bir çelişki ortaya çıkıyordu. Demek ki Parlâmento, Hükümetin çekilmesini ister ve Hükümet de buna uymaya kalkışırsa, bu takdirde ortaya «memleketin içinde bulunduğu ağır şartlar» çıkıyor, fakat bir tasarının değiştirilmesi üzerine bakanlardan biri ayrılmak istediğinde bu şartlar geçerli olmayabiliyordu!

Görünen köy..

Aslında, toprak ve tarım reformunun beklenen biçimde Parlâmentodan geçmeyeceği daha ilk günlerde, Atilla Karaosmanoğlu'nun Başbakan Yardımcılığı sırasında ortaya çıkmıştı. Karaosmanoğlu, büyük ümitlerle hazırlayıp Meclise gönderdiği tasarı daha ilk gün Tekinel komisyonunca kuşa çevrilmek istendiği zaman, «bu iş burada biter» demiş ve Komisyonu terk edip gitmişti. Ne var ki, o zaman da Hükümet Başkanı Nihat Erim'di ve Karaosmanoğlu'nun Komisyondan ayrılışını öyle bir biçime sokmuştu ki, sanki Karaosmanoğlu, Komisyonun tutumunu protesto etmek için değil, kendisine, olup bitenler hakkında bilgi vermek için Komisyondan ayrılmıştı.

Bugünkü Başbakan, Parlâmentoya reform adıyla sevkettiği tasarıların bile değiştirilerek tamamen AP'nin anlayışına uygun biçime getirilmiş olması karşısında yapılan eleştirileri şöyle cevaplandırıyor :

«— Biz, reform deyince, memleketin altını üstüne getirmeyi düşünmüyoruz. Düzen değişikliği belki bir reformdur ama, bizim reform anlayışımız Atatürk çizgisindedir ve toplumu huzursuz etmiyor. Meclisten geçen maden reformunun bir noktasında açıklık gördük, Senatoda bunun düzeltilmesi için çaba harcayacağız. Dün öğrendiğime göre toprak reformu da büyük bir yara almıştır. Meclisinizde bu yaranın kapatılacağı kanısındayım.»

Türkiye üstüne Türkiye

Melen, reform anlayışını ve bu anlayışı benimsemiş AP görüşüyle meydana gelmiş olan değişiklikler karşısında nasıl bir yol izlemeyi dü-

İSMAİL HAKKI TEKİNEL
Ne reform, ne reforml..

şündüğünü böylece anlattıktan sonra, biraz da Hükümetinin karakteriyle öğünmek ihtiyacını hissetmişti. Melen'e göre Hükümet, kadrosu ve üyelerinin kişiliği ile memlekete güven vermişti. Bütün meselelerin altına girmiş ve hepsini en isabetli gözleme bağlamıştı. Yıllardır el atılmıyan konulara el atmıştı. Artık memleketin kalkınması için bir yarış başlamıştı. Hükümetin teşvik etmesi sayesinde yatırımlar şahtlanmıştı. Bir örnek mi isteniyordu? İşte, bütün Cumhuriyet döneminde 1 milyon olan tığ sayısı, Melen hükümeti zamanında tam bir kat artarak 2 milyona yükselmişti. Yani, Demirel'in ölçüsüne vurulursa, Türkiye'ye AP iktidarından sonra Melen hükümeti de yeni bir Türkiye daha eklemiştir.

Yatırımların aksadığı iddialarının da gerçekte bir ilgisi yoktu. İstanbul Boğaz köprüsünün, alüminyum ve bakır tesislerini başka iktidarlar başlatmıştır diye ihmâl etmenin âlemi yoktu. Gerçi, elektrik üretim tesislerinde ve barajlarda gecikmeler olmuştu ama, bu, Melen hükümetleri zamanında değil, geçmiş iktidarlar zamanında olmuştu.

Melen, CHP Genel Başkanı Ecevit'in eleştirilerini de karşılayarak şöyle diyordu :

«— Sayın Ecevit, kalkınma hızının yüzde 7,7 olmasının birşey ifade etmeyeceğini söyledi. Altyapı yatırımlarının da, enerji tüketiminin de, yatırımların artmasının da ekonominin büyümesine bağlı olduğunu herhalde bilirler. Sayın Ecevit, hava kirliliğinden, enerji sıkıntısından söz ettiler. Bunlar bizim hükümetimizin yarattığı aksaklıklar değildir. Yine de tedbirlerini aldık ve bunları kamuoyuna açıkladık.»

Gıpta

Bakan İhan Öztrak Hükümetten ayrılmak istiyor, Melen bırakmıyor.

— Az kaldı, diyor, bekle de beraber gidelim..

«Gıpta edilecek işler yapan hükümet» in başı bu sözü nasıl söyler?

Demek ki, Melen'in kendisi de inanmıyor, yapılanların «gıpta edilecek» cinsten olduğunu!

Titanik nasıl battı ?

Tarihın en büyük fâcialarından biridir Titanik! Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, İngiltere'nin Southampton limanından dünyanın en büyük transatlantığı kalktı. Amacı, Amerika'nın New York limanına ulaşmaktı. Çağının en büyük, en güzel ve en modern transatlantığı idi. Ona binmek, onunla bir yolculuk etmek herkesin kârı değildi. Ancak soylu kişiler binebilirdi bir, bir de varlıklı kişiler binerdi, iki. Varlıklı kişiler dediklerimiz, şimdinin Onasis'leri gibi olanlardı. O günlerde soylu olmakla varlıklı olmak ayrı ayrı işlerdi. Bugün soyluluk geride kalmış, varlıklı olma ön alıştır.

Kuşun sütüne kadar her şey vardı transatlantikte. Bunlar yiyecekler. Bir de bütün eğlenceler geminin içindeydi. Bu kadar soylu ve varlıklıyı hem yediri içireceksiniz, hem de eğlendireceksiniz, kolay mı? Gemi de Atlantik'i geçecek, Amerika'ya ulaşacaktı. Vur patlasın, çal oynasın gırla gidiyordu. Bir büyük savaş öncesinin eğlence çılgınlığı. Gemide bulunanlardan kimse, Bosna — Hersek'te bir soylunun vurulmasından bir büyük savaş çıkacağını, dünyanın böyle bir savaşa gireceğini kestiremiyordu.

Southampton limanından kalkan gemi Atlantik'e açıldı. Soylular ve varlıklılar, gülüyorlar, eğleniyorlar, coşkular içinde yolculuk ediyorlardı. Gemi, Atlantik'in ortalarına doğru bir buzula çarptı ve battı. Hemen hemen kimse kurtulamadı. Buna «Titanik fâciası» dendi. Daha sonra öyküleri yazıldı, filmleri çövrildi. Zaman zaman çilgına dönen insanlığın başından böyle Titanik fâciaları geçer. İnsanlar bundan gerekli dersi alırlar mı, almazlar mı bilmem Titanik fâciaları hep olur.

Çağımız bir Titanik fâciası ile karşı karşıya mıdır? Çağımızın tümü Titanik fâciası ile karşı karşıya değilse bile bazı yerler Titanik fâciaları ile karşı karşıyadırlar. Fakat çoğu kimse geminin içinde vur patlasın, çal oynasın coşkusu ile eğlendiğinden, bir fâciadan habersizdir. Başına gelecekleri bilmez.

Geçende bir dostum :

«Gazeteler karamsarlık içindeler. Parasızlıktan dem vuruyorlar. Fakat bakıyorum, tenzilâtlı satış yapan mağazalara, mâşallah, millet harıl harıl alışveriş ediyor. Parasızlık sadece bizim gibilere vergi.» diyordu.

Bu bir gözlemdi. Gerçekten de birtakım insanlar için para devalüe edilmiş, ucuzlukmuş, pahalılıkmış gibi bir şey yoktur. Onlar işi tıkırında, yaşamının tadını çıkarırlar. Bunu söyleyen dostuma, Mütareke İstanbul'unu anlattım.

«Mütareke İstanbul'unu sen de, ben de bilmeyiz, yaşamadık ama, olanları kitaplardan okuduk. Mütareke İstanbul'unda da işi tıkırında olanlar vur patlasın, çal oynasın yaşayıp gidiyorlardı. Cadde - i Kebir'de gene dükkânlar dolu, herkes alışveriş ediyordu. Ama Anadolu'da da bir Milli Mücadele vardı. Mustafa Kemal, Etlik'teki karargâhında kuru fasulyeye koyacak et bulamıyordu. Ankara Müftüsü Börekçi Rifat Hoca, para getirdiğinde, «Bugün kuru fasulye etli olsun» diyordu. Bundan, İstanbul'da hay-u huy içinde olanların haberi

yoktu. Ali Kemal Bey, gazetesinde, harıl harıl Mustafa Kemal'in aleyhinde yazıyor; Damat Ferit, yabancı gazetelere demeçler veriyor, Kalem'de Hain Rifki, Mustafa Kemal'in karikatürlerini yapıyordu.»

«Ünlü yazar Ali Kemal, bir gün berbere girdi. Saçlarını kestirdi. Bıyıklarını aldırdı. Tırnaklarını yaptırdı. Boyacı eğilmiş, pabuçlarını boyuyordu. Bunlar Beyoğlu dediğimiz cadde - i kebir'de oluyordu. Ali Kemal bilmiyordu ki, biraz sonra, berberden çıkınca, iki Kuvayı Milliyeci yolunu kesecek, onu tortop edip alacak, İzmit'e kaçıracaktılar. Oradan Ankara'ya gönderilecek... Ankara'ya gitse gene iyiydi. İzmit'te Nurettin Paşa, Ali Kemal'i halkın önüne atıverdi. Halk taşladı, linç etti. Traşını olur, tırnaklarını yaptırdı, ayakkabılarını boyattı, «Ne yazdım?» diye Peyam - Sabah'a baskarken başına bunların geleceğini umar mıydı? Ali Kemaller hiç bir zaman başlarına böyle işler geleceğinden habersizdirler. Sırtlarını güçlü sandıklarına dayamışlar, sabrı taşan halkın öfkesinden habersizdirler. Bir yeni dünyanın kurulmakta olduğunun farkında bile değildiler. Tıpkı Titanik'te Amerika'ya yolculuk edenler gibi...»

Güldü arkadaşım, «Kimbilir, belki de öyledir» dedi. Ben de güldüm, «Belki öyledir» dedim.

Kahramanlar, dikkat etmişseniz, hep Birinci Dünya savaşından sonra çıkmıştır. Her çağda kahraman çıkmıyor. Hele çağımızda hiç çıkmıyor. Çağımızda fâcia olmuyor. Fâcialar da geçmiş çağlardaydı. Kahramanlar ve fâcialar çağını aşmış bulunuyoruz. Bir ünlü kişi diyor ki: «Bir dağda kaplan yoksa, onun yerine maymun kral olur.» Dağlar artık kaplansızdır. Dilimizde, «Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler» deyişimi vardır.

Bu işler hep böyle sürgit mi olacaktır?

Sanmıyorum. Elbette toplumlar günün birinde kendini kurtaracak, kendine yol, yöntem gösterecek birini bulurlar. Toplumlar, kendileri geliştikçe, kendileri bir şeylerin farkına vardıkça, kurtarıcıları da çıkarırlar. Kimse, 1919'larda Samsun'a çıkan Mustafa Kemal'in bir kurtarıcı olacağını düşünmezdi. Böyle bir düşünce kafalarda yer etse, Vahdettin kendi eliyle, Mustafa Kemal'e «Umumi Müfettişlik» belgesini imzalar mıydı?

Şurası açık ve seçiktir: Toplumumuzda ileriye doğru her atılış köstekleniyor, geriye doğru atılan her adım hızlanıyor. Hiç bir kesimde, yerlerine oturmuş olanlar, ileriye dönük atılımlara öncelik tanımıyorlar. Ne olacak? Bu davranış, gelişim kanunlarına aykırı. Gelişim kanunları bir köşede donup kalacak mı? Olasılığı yoktur, eğer bilim doğruyu söylüyor, gerçeği yansıtıyor, okuyup öğrendiklerimizde yanılıya düşmemişsek, bu böyle sürüp gidemez.

Titanik çoktan battı.

Titanik'te bulunanlar, yeniden batacağını bilmelirdiler.

MEHMED KEMAL

ORHAN BİRGİT
Bırakmadı ki öğünsünler.

Başbakan, konuşmasının sonunda biraz da kendisinden söz etmek gereğini duymuştu. Atatürk ve İnönü'den sonra reform yapma fırsatı eline geçmiş üçüncü insanın kendisi olduğunu bildiriyor, 1946 yılında başlanan gelir vergisi reformu çalışmalarına geçen hizmetlerini, Maliye Bakanı iken yaptığı ıslahat çalışmalarını anlatıyor ve «Ömründe bir defa reform yapmamış, reform nedir bilmiyen insanların kalkıp bana tutucu demesinin âlemi var mı?» diyordu.

«Bu vatani kurtaran..»

Ferit Melen'in Millet Meclisinde yaptığı bu konuşmadan sonra, görüşmelerin yeterliğine dair bir önerge verildi. CHP Ankara milletvekili Orhan Birgit, önergenin aleyhinde söz istedi. Birgit, yeterli önergesi kabul edilirse, görüşmelerin burada kesilmiş olacağını hatırlattıktan sonra, Başbakanın, konuşması sırasında cevaplanması ve aydınlığa kavuşturulması gereken bazı sözler söylediğini belirtti ve yeterlik önergesinin reddedilmesini istedi. Orhan Birgit, özellikle Melen'in üçüncü adam olduğu yolundaki sözlerine takılmıştı ve şöyle diyordu :

«— Bu memlekette herkes birer vatan kurtaran arslan olma hevesi içindedir. Bir zamanlar Refik Koralan kendini bu hevese kaptırmış, Atatürk ve İnönü'den sonra vatani kurtaran üçüncü adamın kendisi olduğunu söyler olmuştur. Hatta, Konya Valisi iken şöyle bir şiiri okullarda şarkı olarak okuttuğu bile söylenir :

Sosyalizmin Dilini Konuşan Aydın Despotluğu Özentisi

Bazan böyle bahtsızlıklar olur. Bir fikri eleştirmek isterseniz, o sıra bu fikrin adamları bir başkalarıyla çatışmaya girmişlerdir. Ağzınızı açarsanız, öbür yanı tuttuğunuz sanılabilir. Oysa, sizin o külâh kapmalarla ilginiz yoktur. Bence, böyle durumlarda, söyleyeceğiniz söz size önemli geliyorsa, çatışmaya aldırılmayıp siz yine deyin diyeceğinizi. Despotluk

Despotis, eski Yunancada evbaşı (aile reisi) anlamına geliyor. Yüzyıllar geçmiş, Doğu'da Bizans imparatorlarına, ileri gelen Ortodoks ruhanelerine, sonra Rum beylerine falan böyle denmiş. Batı'da ise, Rönesans'ta bir takım İtalyan prensleri bu sıfatla anılmışlar. Genellikle, terimlerin etimolojisi, kullanım tarihçesi işaret ettikleri kavramlar hakkında fazla bir şey söyleyemez; ama incelik şurada ki, başlangıçta «despot» hiç de siyasal bir terim değilmiş. Eski Yunanlı siyasal egemenlik için kratos diyor, biri bunu zorbalıkla ele geçirirse tyrannos diyor; fakat «despot» luğu kendisi için, aile ilişkisinin dışında düşünmüyor. Siyasette, bir Yunanlı başka bir Yunanlıya despotluk edemez — bu gibi şeyler olsa olsa Perslerde falan olur. Siyasal yetke, babalık yetkesine benzemez ki! Baba karısını, çocuğunu, kölesini sever de, döver de. Eşitler arasında oluşan siyasette ise, böyle bir yetkenin yeri ne? Sonra bazı yerlerde siyaset yozlaşmış, onunla birlikte «despot» terimi de.

Aydın Despotluğu

Aydın despotluğu bir başka hikâye. Onsekizinci yüzyıl Avrupasında moda olmuş. (Kökü yine Yunan'a gidiyor, aslında. Platon'un sofokrasisi, bilgiler egemenliği, aydın despotluğundan başka bir şey değil.) Almanya'da Büyük dedikleri II. Friedrich, Rusya'da Katerina, Avusturya'da II. Joseph gibi hükümdarlar pek sevmişler, bunu. Gerçekte, «numara» tabii; çünkü o vakte kadar sülâlelerine Tanrı'nın başışladığı hakka dayanarak ezdikleri halkı, bundan böyle bilim adına, akıl adına, ilerleme adına ezmeye devam edebilmisler. Yok yenilik yapacaklarmış, yok niyetleri aman ne iyiymiş; şöyle kültürlü imişler, böyle hayırseverlermiş; hepsi lâf-ü güzaf. Çağın safdil felsefeleriyle bilim merakını kendilerine siper etmiş, demokrasinin gelişmesini bir süre göğüslemişler. Yaptıkları düpedüz otokratlık; egemenliğini kendi kendinden alan, hiç kimseye karşı sorumlu olmayan anlamına «otokrat». Çarların resmî sıfatıydı ya, bu onsekizinci yüzyıl hükümdarları da gerçekte hep öyleydi. «Aydın» olmak, işin cilâsı —falan flüt çalarmış, filân ünlü filozoflarla mektuplaşmış—, halkı adam yerine koymama gerçeğini değiştirmiyor, bu ayrıntılar; hattâ onun gerekçesi oluyor. «Bilim» varken, «akıl» varken, onlar da bizdeyken, halk kimin nesine?

Utopik Sosyalizmin Komiklikleri

En sonunda, (her nedense 3 milyon değil de) tam 2 milyon, 985 bin, 984 falankı bütün dünyayı sarsacak olan Fourier, o somut imgelemiyile, erişmek istediği evrensel uyum düzenini büyük bir zenginın yardımıyla

«Üç kişidir bu vatani kurtaran, Atatürk, İnönü, bir de Koralan»

Sayın Melen, herhalde, Koralan'ın elinden üçüncü adam olma niteliğini almak istiyor. Önergeyi reddederseniz, bu konunun aydınlığa kavuşmasını da sağlamış olursunuz.»

Bu sözler, gerçik AP'lilerin de hoşuna gitmişti ama, yine de yeterlik önergesinin aleyhinde oy kullanmak istemediler ve görüşmelerin bu noktada kesilmesini verdikleri oylarla sağlamış oldular.

Anayasa

AP'nin dediği oldu

Anayasanın beş asıl maddesinin değiştirilmesini ve iki geçici madde eklenmesini öngören teklif, Millet Meclisi genel kurulunda ikinci defa görüşülmeye başlanacağı gün, AP Genel Başkanı Demirel, partisinin grup yöneticileriyle bir toplantı yapıyordu. Toplantının konusu, yine Anayasa değişikliği idi ve oylamada

METE TUNCAJ

kuracağına öylesine inanıyordu ki, önceden ilân ettiği saatte böyle bir insanseverin kalkıp evine gelmesini yıllar yılı beklemişti. Hiç şüphesiz, hergün belirlediği saatin başında yeni bir umutla, saat dolunca da yeni bir burkulmayla; Mümtaz Soysal'ın ünlü bir yazısındaki anlamda, heşafakta ölecek.

Bu umudun dayanağı apaçıktı. Mademki, sosyalist düzen bütün insanların hayrına olacak, öyleyse böyle bir değişikliği bugünkü düzenin güçlülerine de kabul ettirebiliriz. Sosyalizm, bütün insanlar gibi onlara da özgürlük, mutluluk ve güvenlik sağlayacak. Niye olmasın?

Aslını ararsanız, utopik sosyalizmin bu iyimserliği, tarih olarak Marx'tan sonra gelen, ama anlayışça ondan geri kalan başka toplumcu okullarda, örneğin Fabianlıkta da var. Ne yapmak istiyordu, geleceğin lordları, Webb'ler ve şürekâsı, bu yüzyılın başlarında? Buz gibi orta-sınıf partilerine sızarak onları sosyalizmden yana imâna getirmek (permeation tactics).

Sosyalizmi hâkim sınıflara ve onların siyasal örgütlerine benimseterek kestirme yoldan başarıya ulaştırmak düşüncesi, bugün bazılarımızın hayal gücü yanında bayağı önemsiz kalıyor. Pek sevindikleri bir Arap pasası da, geçenlerde kalkıp zındık Rusları din-i mübin-i İslâma çağırma mı? Aynı akıl işte.

Halka Rağmen

Halka rağmen belki birçok şeyler olur, ama demokrasi olmaz, sosyalizm hiç olmaz. Çünkü sosyalizm, siyasal demokrasinin daha bir öz-lüsünden başka birşey değildir. Zaten çoğunluğu «özgürlüğe zorlama» hakkını kime tanıyabiliriz? Sabah en erken kalkmaya karar verene mi?

Aydın, —haydi çağını aşmak gibi büyük lâflar etmeyelim— en azından çağının anlayış ve düzeyine varmış olan adamdır. Avrupa'da ancient régime'in aydınları, halka fazla saygı gösterdikleri halde, aydın olabiliyorlardı. Ama bugünkü Türkiye'de halkı böylesine umursamazlık, bir anakronizm değil mi? Hele, bunu sosyalizm adına yapıyormuş görünmek!

Ülkemizde son yıllarda yaşanan bunalımın nedenleri, elbette tek bir etkene yakıştırılmayacak kadar karmaşıktır. Temelde, nimetlerin eşitsiz dağılması, her türlü patlamanın kapısını açık tutuyor. Ama derece derece başka sorumluluklar da var. Tepeden inme yöntemlerle başımıza geçip oturanları suçluyoruz da, aynı şeye niyetlendikleri halde bunu beceremeyenlere iyi gözle mi bakacağız?

Fidel Castro'nun Sierra Maestra öncesi günlerinde, başkaldırma suçundan Batista'nın yargıtayında kendisini savunurken, sözlerini fiyakalı bir cümleyle bitirdiğini hatırlıyorum: «Beni mahkûm edin,» demişti, «umurumda değil, nasılsa tarih affeder.» Tarihten böyle bir avuntu bekleyemeyecek kişiler, dileriz, işlerini ona bırakmaz, kendilerini aklamamın bir yolunu bulurlar.

tehlikeli bir sonuçla karşılaşılmasın için alınması gereken tedbirler üzerinde duruluyordu.

Değişiklik teklifinin birinci görüşmesinden sonra yapılan oylama. Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulması ve sıkıyönetim kalktıktan sonra da askerî mahkemelerin görevlerine devam etmesi konusundaki maddelerin kabulüne olanak vermemişti. CHP'li üyeler bu maddelere kırmızı oy verince ve çeşitli partilere mensup 77 milletvekili de oylamada

bulunmayınca, önceden yapılan hesaplar yanlış çıkmış, bu maddelerin kabulü için gerekli oy sayısı elde edilememişti.

Demirel, gerçi, teklifin ikinci görüşmesi başlamadan önce partisine mensup bütün milletvekillerini bu toplantıya mutlaka katılmaları için uyarılmış, yurt dışındaki milletvekillerini gezilerini yarıda bırakıp dönmeye çağırılmış ve hattâ birinci oylamada bulunmayanlardan Prof. Aydın Yalçın'ın biraz da ötekilere

gözdağı vermek için- tedbirli olarak Yüksek Haysiyet Divanına verilmesini sağlamıştı ama, yine de rahat değildi ve ikinci görüşmenin sonunda yapılacak oylamada da böyle bir sonuç elde edilirse artık herşeyin bitmiş olacağını biliyordu.

Formül arıyor

Bunun içindir ki, Grup Yönetim Kurulu ile yaptığı toplantıda, kendi görüşlerini açıklamadan önce, arkadaşlarının, Anayasa değişikliğini tehlikesizce geçirebilmek için ne gibi tedbirler düşündüklerini öğrenmek istemişti. Grup Yönetim Kurulu üyelerinin, o güne kadar alınmış tedbirlere ek olarak düşünebildikleri tek çare, görüşmeler sırasında CHP ile herhangi bir kırıcı tartışmaya girişilmekten kaçınılması tavsiyesi olmuştu. Fakat, Demirel'i bu da tatmin etmemişti. O, öyle bir tedbir bulunmasını istiyordu ki, Meclis genel kuruluna girdiği zaman gönüli rahat olsun. Arkadaşları kendisini böylesine bir rahatlığa kavuşturacak teklifte bulunamayınca, kendi düşüncelerini açıklamaya başladı. Acaba CHP yöneticileriyle bir görüşme yapılamaz mıydı ve onların desteği sağlanamaz mıydı?

CHP'ye çengel mi?

Demirel, Grup yöneticisi arkadaşlarına yaptığı teklifle ilerisi için de bir kapı açmış olacağını düşünüyordu. İleri sürdüğü teklif genellikle olumlu karşılanmış, fakat CHP ile temasın nasıl sağlanacağı ve görüşmeyi kimlerin yapacağı konusu oldukça uzun tartışmalara yol açmıştı. Genel Başkanını, aynı hükümette bulunmanın yakınlığı ile ötekilerden daha iyi tanyan Grup Başkanvekili Ali Naili Erdem, tartışılan teklifi şöyle geliştirdi: Bu görüşme, iki partinin genel başkanları arasında olmalıydı. Fakat, görüşme yapılmadan önce alt seviyede bir temas kurulmalı, hava yoklanmalı, olumlu sonuç alınabileceği ihtimali bellirirse, bu yola gidilmeliydi.

Erdem'in teklifi kabul edildi ve ilk görüşmeyi yapma görevi de kendisine verildi. Meclis genel kurulunda Anayasa değişikliği teklifinin ikinci görüşmesi başlamak üzereydi. CHP Genel Başkanı Ecevit de Meclise gelmiş ve Grup odasına çıkarak, arkadaşlarıyla durumu bir daha görüşmeye başlamıştı. Ali Naili Erdem, bu sırada, CHP Grup Başkanvekillerinden Ahmet Durakoğlu'yu telefonda aradı, durumu kısaca anlattı ve ikisi arasında yapılacak görüşme sonuçlanıncaya kadar Ecevit'in Meclisten ayrılmasını sağlamasını rica etti.

İkili görüşme, CHP Grup Yönetim Kurulunun toplantı salonunda başladı ve yarım saat sürdü. Bu zaman içinde Demirel ve Ecevit, odalarında, görüşmenin sonucunu bekliyorlardı.

Anlaşma mümkün olmadı. Görüşme sonunda, «ortak bir zemin üzerinde» anlaşamadıklarını söylediler. Varılan sonucu Durakoğlu, Ecevit'e; Erdem de Demirel'e ulaştırdı. Demirel, bu haberi aldıktan hemen sonra, çalışmalarına başlamış bulunan Meclis genel kuruluna indi; Ecevit de on dakika sonra odasından çıkıp aynı yere yöneldi.

Mehmet Ali Aybar kürsüde

AP ve CHP liderleri, Meclis genel kurul salonuna girdikleri zaman, oturumu yöneten Sabit Osman Avcı, görüşmelerin onar dakika ile sınırlandırılmasını isteyen bir önergeyi okutuyordu. Bu önergeyi, CHP dışında kalan partilerin grup yöneticileri vermişlerdi. Önerge çoğunlukla kabul edildi ve görüşmelere başlandı.

İçtüzüğe göre, ikinci görüşmede tartışmalar sadece maddeler üzerinde verilen önergelerle ilgili olacaktı. Bu yüzden her madde üzerinde ayrı ayrı görüşme açılmıyordu. Önce, toplu işlenen suçlarda gözaltına alma süresini 15 gün olarak saptayan madde ele alındı. Bu madde üzerinde bağımsız milletvekili Mehmet Ali Aybar bir değişiklik önergesi vermiş ve gözaltına alma süresinin 24 saate indirilmesini istemişti. Aybar, önergesini açıklamak üzere söz aldı ve bu maddenin öteki maddelerden çok daha önemli olduğunu belirterek şöyle dedi :

«— Çünkü, madde, kişilerin fizik özgürlüğünün sınırlanmasıyla ilgilidir. Demokrasi denilen idare şeklinin teminatı, hikmetli vücudu, kişilerin fizik özgürlüğünün teminat altında tutulmasıdır. Demokrasi mücahedeleleri hep bu yolda olmuştur. Özgür toplumların hiçbirinde icraya bir kişiyi 15 gün süreyle gözaltına alma hakkı tanınmamıştır. Bana lütfen bir demokratik ülke gösterin ki, orada gözaltına alma süresi 15 gün olsun. Yoktur, olmaması da bir tesadüf değildir. Diğer bütün özgürlükler, kişinin fizik özgürlüğü teminata bağlandıktan sonra işlebilir.»

Aybar'ın önergesi oya konuldu ve 15 olumlu oya karşılık, çoğunlukla reddedildi. İki AP'li milletvekili, Fuat Türkoğlu ile Abidin İnan Gaydali, Aybar'ın önergesi lehinde oy kullanmışlardı.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri

Sıra, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasına ilişkin maddeye gelmişti. Başkan Sabit Osman Avcı,

bu maddenin teklif metninden çıkarılması ile ilgili olarak Mehmet Ali Aybar'ın bir önergesiyle AP'li Mehmet Atagün tarafından verilmiş iki değişiklik önergesi bulunduğunu bildirdi. Başkan, önergeleri okutacağı sırada CHP Grup Başkanvekili Ahmet Durakoğlu, usul hakkında konuşmak üzere söz istedi. Durakoğlu, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasına ilişkin maddenin birinci görüşme sonunda yeteri kadar oy toplayamadığı için düştüğünü ve artık böyle bir madde bulunmaması gerektiğini söyledi.

Bu görüşe, AP'li Kemal Bağcıoğlu karşı çıktı. Bağcıoğlu'yu DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli yalnız bırakmadı.

Usul tartışması böylece sona ermişti. Başkan, Ahmet Durakoğlu'nun bu maddenin düşmüş sayılması gerektiğine ilişkin önerisini oya koydu. AP, DP, MGP ve CP çoğunluğu ile öneri reddedildi. Bunun üzerine, madde ile ilgili önergelerin görüşülmesine geçildi. Bu maddenin teklif metninden çıkarılmasını isteyen Mehmet Ali Aybar, bir konuşma yaparak, demokrasilerde siyasi nitelikte ihtisas mahkemeleri kurulamayacağını söyledi. Önergesi oylandı ve reddedildi. Böylece, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulmasına ilişkin madde teklif metninde kalmış oluyordu. Başkan Sabit Osman Avcı, bu maddede bazı değişiklikler isteyen Mehmet Atagün'ün önergesini oylayacağını bildirdi. Atagün, maddenin birinci fıkrasının sonuna «Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ait hükümler saklıdır» cümlesinin eklenmesini istiyordu. Önergenin açık oylamasına 376 üye katıldı. Bunlardan 303'ü kabul, 73'ü de red oyu kullandı. Değişiklik önergesi kabul edilmişti.

Askerî mahkemeler

Bundan sonra, savaş halinde askerî mahkemelerde yargı çoğunluğu aranmamasını öngören madde ele alındı. Mehmet Ali Aybar, bu maddenin de metinden çıkarılmasını istiyordu. Üstelik Askerî Yargıtay Başkanı Tümgeneral Rafet Tüzün de bu maddeyle ilgili olarak parlamenterlere bir uyarı mektubu göndermiş, uygulama sırasında meydana gelebilecek aksaklıklara dikkatleri çekmek istemişti.

Mehmet Ali Aybar'ın bu önergesi de 7'ye karşı büyük bir oy çokluğu ile reddedildi.

Siyasi partiler

Siyasi partilerin kapatılmaları ile ilgili davalara Anayasa Mahkemesinde duruşmalı olarak bakılmaları olarak dağıldı.

sını öngören madde üzerinde değişiklik önergesi bulunmadığından, sıkıyönetim kalktıktan sonra da askerî mahkemelerin görevlerine devam etmelerine ilişkin diğer madde ele alındı. Mehmet Ali Aybar, bu maddenin de teklif metninden çıkarılması için bir önerge vermişti, fakat bu da ötekiler gibi büyük bir çoğunluk tarafından reddedildi. AP'li Mehmet Atagün'ün değişiklik önergesi ise 69'a karşı 310 oyla kabul edildi ve madde, şu şekli aldı :

«Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte bulunan davalar sonuçlandırılmaya kadar bu mahkemelerin görev ve yetkileri devam eder. Kamu davası açılmamış olan dosyalar ile duruşmaların tatiline karar verilmiş davalar, yürürlükteki niteliklerine ve kanun hükümlerine göre görevli ve yetkili mercilere verilir.»

Maddeler tek tek oylanıyor

Böylece, Anayasanın beş asıl maddesinin değiştirilmesi ve iki geçici madde eklenmesi yolundaki teklifin ikinci görüşmesi de tamamlanmış oluyordu.

Teklifin tümü oylanırken, söz alan CHP'li İsmail Hakkı Birler, dikkatleri üzerine çeken bir açıklamada bulundu. Birler, bundan önce yapılan birinci oylama sırasında bir milletvekilinin, Mecliste bulunmayan arkadaşının yerine de kupaya oy attığını ileri sürdü. Bu sözler ortalığı karıştırmaya yol açtı. Başkan Sabit Osman Avcı, geçen oturumda kendisine böyle bir şey itikad etmediğini söyleyince, Divan üyelerinden CHP'li Vehbi Meshur yerinden kalkarak, MGP'li İsmet Kapısız'ın, Mecliste bulunmayan MGP'li arkadaşı Mehmet Türkmenoğlu'nun oyunu da kullandığını açıkladı. Avcı, buna karşılık da.

«— Divan üyesi olan Vehbi Meshur, bana, bugüne kadar hiçbir beyanda bulunmadı» dedi.

Bu sırada AP'liler gürültü çıkarmaya başlamışlardı. Kürsüde bulunan Birler, onlara dönerek,

«— Üç ayrı kupadan çıkan çift oyları yırtan, sizin arkadaşınız Şevket Doğan'dır. Ne diye gürültü yapıyorsunuz?» karşılığını verdi.

Meclis, çift oy kullanıldığı yolundaki iddialar bu noktada iken, Anayasa değişikliğini kabul etmiş

Tekstil

Grev kararı

Tekstil İşçileri Sendikası (TEKSTİL) ile Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası arasında 4 aydır sürdürülen toplu sözleşme görüşmeleri, uyuşmazlıkla sonuçlandı.

9 Şubat 1973 günü Bölge Çalışma Müdürlüğünde yapılan Uzlaştırma toplantısına İşveren Sendikasının katılmaması, grev kararının alınmasına yol açtı.

Grev kararı alınan işyerleri şunlardır :

Akın Tekstil Fabrikası, Altinel Dokuma Fabrikası, Altınmekik Tic. ve San. A.Ş., Ar-Man Kolektif Şirketi, Ayaz Bayburu Çorap Fab., Akınal Yünlü San. ve Tic. A.Ş., Bahar Sanayii Ltd. Şti., Biliktan Örme San. ve Tic. A.Ş., Bomonti İplik ve Men. A.Ş., Doğruluk Emprime Fab., Ender Trikotaj Koll. Şti., Güneş Boya ve Apre Fabrikası, Güven Boya Apre Sanayii A.Ş., Halil Torolsan Men. Boya Fab., Hamarat Örme Sanayii A.Ş., Harmancı Etiket Fab. A.Ş., Has Büküm Örme San. ve Tic. A.Ş., Hayriş Boyahanesi Ltd. Şti., Haznedar Boyahanesi Koll. Şti., Hisar İplik Tic. ve San. A.Ş., İleri Mensucat ve Tic. A.Ş., Fener Boyahanesi, Kabaklı Kolektif Şirketi, Kadife Mensucat A.Ş., Kasar Boyacılık Sanayii A.Ş., Kartaltepe Men. Fab. T.A.Ş., Kemal Şahinkaya ve Ort. Adi Kom. Şti. Kendir ve Keten Sanayii T.A.Ş., Kibar Trikolaj Koll. Şti., Koç Yün İplik Sanayii T.A.Ş., Minion Örme Sanayii A.Ş., Moiz Baruh Lastik Eşya İmalathanesi, Muhteşem Kot Halefleri Ltd. Şti., Neyir Örme Sanayii ve Tic. A.Ş., Ömer Avni Yel Yün İplik Fabrikası, Örme İş Fabrikası Koll. Şti., Pamuk İplik Sanayii T.A.Ş., Purteks Örme Sanayii Koll. Şti., Pilavcı Harmancı Etiket Sanayii, Sağlam Ticaret Ltd. Şti., Sarper Çorapçılık Tic. ve San. A.Ş., Süleyman Mısırlı Trikotaj Fab., Sür'at İplik Fab. Ltd. Şti., Şemsettin Sırer Tül

Örme Sanayii, Teknik Boya A.Ş., Teztaş Ticaret ve Sanayii A.Ş., Uludağ Boyahanesi, Uçteks Naylon Sanayii Ltd. Şti., Ümit Ticaret ve San. Ltd. Şti., Vakko Emprime Sanayii A.Ş., Yaşuva Bahar ve Oğulları Koll. Şti., Yeni Tekstil Sanayii Ltd. Şti., Yün İpliği ve Mensucatı San. A.Ş.

Rıza Güven ne diyor?

Konuyla ilgili olarak bir açıklama yapan Tekstil İşçileri Sendikası Genel Başkanı Rıza Güven, TOPLUM muhabeirine şunları söyledi :

«— Bilindiği gibi, Tekstil işkolunda, bir süreden beri, İstanbul'daki tekstil işçilerinin büyük çoğunluğunu kapsayan toplu sözleşme görüşmeleri yapılmakta; Sendikamız da, 15 bini aşkın üyesi adına bu görüşmeleri sürdürmekte idi. İşverenler Sendikasının özellikle ücret, temel ve sosyal haklar konusunda Sendikamızın isteklerine yanaşmaması ve eski sözleşme ile kazanılmış sosyal hakları geri almak istemesi, uyuşmazlığın ana nedeni olmuştur.»

İşverenlerin tavrı

İşverenler Sendikasının, Tekstil İşçileri Sendikasına verdiği son ücret zammına ilişkin teklif, «Sözleşmenin akdi tarihinde işyeri ile hizmet akdi devam eden üyelerin 1/10/1972 tarihindeki ücretlerine 1/10/1972'den geçerli olmak üzere günde 800 kuruş zam yapılmıştır. 1/10/1973 tarihinde 500, 1/5/1974 tarihinde 400

kuruş zam yapılacaktır» şeklindedir. Teksif ile 2 Şubat 1973 günü imzalanılan toplu iş sözleşmesine de bu hüküm konulmuşsa da, Teksif, «Bizi atlattılar. Anlaşmamız bu şekilde değildi. Bu bakımdan, sözleşme hükümsüzdür» iddiasındadır.

1 Ekim 1972 tarihinde kanunî asgari ücret, günde 19.50 lira; akdî asgari ücret 22 lira idi. Bugün ise, akdî asgari ücret 26,50 liradır. Günde 800 kuruş zammın bu ücrete yapılması halinde $26,50 + 800 = 34,50$ liraya yükselecektir. Oysa, 1 Ekim'de 22 lira alan işçinin ücreti, verilmiş istenen zamlarla birlikte, 30 lira olmaktadır. Böylece, yapılan zam 800 kuruş değil, 350 kuruştur.

1/10/1972'de 25 lira alanların ücreti ise 33 liraya çıkmaktadır ki, bunlar da 650 kuruş almış olacaktırlar. 1/10/1972'den işe girenlere, yani 4 aylık işçilere hiç zam verilmemektedir. Oysa, görüşmeler boyunca İşçi Sendikasının talebi, sözleşmenin akdi tarihindeki ücretlere zam yapılması yolunda olmuş; buna karşı İşveren Sendikası hiçbir itirazda bulunmamıştır. Ancak, verilecek zammın miktarında anlaşamamışlardır.

Ayrıca, eski sözleşme ile işçilerin kazanılmış bazı sosyal haklarının yeni sözleşmeye konulmamasında İşveren Sendikası direnmektedir.

(TOPLUM : 43)

**MODERN BANKACILIK
EN İYİ HİZMET**

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

TOPLUM'un geçen sayısında

Gerçekleri gizleme : Yine petro-

isteğinin içyüzü

Tekzib perdesinin ardındakiler

Çok çeşitli nedenlerle her zaman aktüalitesini koruyan petrol; bu hafta, tatlı kârlar için kurulmuş bir petrol ve rafineri şirketinin tekzibine cevap vermek amacıyla sayfalarımızda yer almıştır. Ancak, bu yazının, sadece, bir haberimize karşı «tekzip» hakkını kullanan bir şirkete cevap olduğu sanılmamalıdır. Yazının asıl amacı, tatlı kârlar peşinde koşan bir kuruluşun oyununu bir kez daha kamuoyunun gözleri önüne sermektir.

Bu oyunun içyüzü, birinci kez, Senatör İhsan Topaloğlu tarafından, eski Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin hakkında soruşturma istemiyle ortaya konulmuştu. Senatör Topaloğlu, «AP'li Sezgin'in, bakanlığı sırasında, bir özel kuruluş olan Marmara Petrol ve Rafineri İşleri Anonim Ortaklığına, rafineri kurma belgesi verdiğini; oysa bu belgenin, İkinci 5 Yıllık Plânın ilke ve politikasına, Petrol Kanununun amacına ve ulusal çıkarlara aykırı olduğunu» iddia ederek, Bakan hakkında soruşturma açılmasını istemişti. Kısaca, bir siyasetçi, bir başka siyasetçiyi, yaptığı tasarruftan dolayı haksız buluyor ve hakkında soruşturma açılmasını istiyordu. Bu, onun en doğal hakkıydı. Üstelik, bu konudaki, herkesce kabul edilen bilgisi ve milli petrol konusundaki titizliği ve ciddiyeti ile tanınan Topaloğlu, soruşturma istemini, inkârı mümkün olmayan belgelere dayandırıyordu.

Ne var ki, hem Soruşturma Komisyonunda, hem de Mecliste çoğunluk, hakkında soruşturma açılması istenen eski Bakanın partisinden, yani AP'dendi. Bu yüzden ki, Komisyon raporu Mecliste onaylanırken, salonda sadece 18 üye bulunuyordu!

TOPLUM'un görevi.

Olay, 18 üyenin hazır bulunduğu Mecliste kapandı sanılarak, sevinilmiştir. Ancak TOPLUM, Mecliste cereyan eden bu soruşturma istemi görüşmelerini bir kez daha ele alıp kamuoyuna yansıtmayı görev bilmiştir. İşte, geçen sayıda, mahkeme kanalıyla gelip sayfalarımıza oturan tekzib, o yazının cevabıydı. Marmara Petrol, önce, Noter aracılığıyla bir tekzib yolladı. Ne var ki, tekzibin üslubu, tekzib metnini yayınlamamıza engeldi. Konu-

sunu çok iyi bilen bir senatöre yakışık- sız sözlerle sataşan böyle bir tekzibi yayınlamayı, basın ahlâkı bakımından, uygun bulmadık. Bunun üzerine, baş kısmına «Siz hakikatleri belirten yazımızı neşretmekten korkup kaçınca mahkemeye müracaat ettik.» suçlaması konulmuş tekzib, bu defa, mahkeme eliyle geldi ve geçen sayımızda yayınlandı.

İşte gerçekler...

Marmara Petrol Şirketi, 39'uncu sayımızdaki «PETROL — Bir Soruşturma Hikâyesi» başlıklı haberimize, kendi açısından, 11 maddede cevap vermiştir. Hem, haberimizi ve tekzibi okuyan, petrol dalaverelerine pek meraklı okurlarımızı sıkılmamak, hem de bu tekzib nedeniyle bir petrol oyununu daha sergilemek için, bu yazıda, Mar-

bir «yalancı»

«Şirketimize rafineri belgesi verilmesine Genelkurmay'ın, Millî Güvenlik Kurulunun ve Devlet Plânlama Teşkilâtının karşı çıktığı yalandır. Size fotokopisini gönderdiğimiz belgeler bunun aksini ve size bu belgeleri verenin yalancılığını ispat eder. Sütunlarımız müsalet ise basınız ki herkes hakikati anlansın.»

Bu satırlar, Marmara Petrol ve Rafineri İşleri Anonim Şirketi'nin geçen sayımızda yayınlanan tekzibinden alınmıştır. İşin içine bir de «yalancılık» suçlaması karıştığı için, bu konu üzerinde özellikle durmakta yarar vardır.

Marmara Petrolleri'nin tekzib ettiği haberimizde aynen şöyle denilmekteydi:

- «Genelkurmay Başkanlığı, Rafinerinin bu mevkide kurulmasını askerî açıdan sakıncalı buldu.
- Millî Güvenlik Kurulu, rafinerinin kurulacağı bölgenin askerî açıdan hassas bölge olduğunu, ayrıca, rafinerinin millî güvenlik ve kalkınma politikalarına aykırı düştüğünü belirtti.
- Devlet Plânlama Teşkilâtı, bu bölgede bir rafineri kurulmasının sakıncalı olduğunu, zira en geç 1980 yılına kadar bu bölgenin İstanbul liman metropoliten alanı içine gireceğini, rafinerinin, turistik potansiyelin yüksek olduğu bu bölgede deniz kirlenmesine yol açacağını bildirdi.»

Marmara Petrolleri'ne göre, TOPLUM'da yer alan bu iddialar «yalancı»ydı.

Şimdi, Marmara Petrolleri'nin, yayınlanması isteğiyle TOPLUM'a gönderdiği belgeyi de yayınlayalım da, «yalancılık» iyice açığa çıksın.

Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Fikret Esen imzasını taşıyan ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına yazılmış 25 Ocak 1968 tarihli yazı «11 Aralık 1967 günü Enerji Bakanlığı Petrol Dairesinde yapılan toplantıda kararlaştırıldığı üzere, rafinerinin kurulabileceği yerlerle ilgili etüdün incelenmesi neticesinde:» cümlesiyle başlamakta, askerî yönden «hassas» sayılan bölgeler kısaca belirtildikten sonra, aynen şöyle denilmektedir:

«Bu yönden bir seferde bu tesisler yakın hava taarruzlarına hedef teşkil edeceği gibi, kesif hareket faaliyeti içinde kalacaktır.»

Aynı yazının hüküm cümlesi de şudur:

«... bu tesisin, ekonomi ve teknik yönlerinden önemli ve zorlayıcı sebepler mevcut değilse, bu sahalarda kurulması yukarıda açıklanan durumlar yüzünden sakıncalı mütalâa edilmektedir.»

Şimdi duruma bir kere daha bakalım:

TOPLUM: Genelkurmay Başkanlığı, rafinerinin bu mevkide kurulmasını askerî ba-

...bir tekzip yayınlanmıştı...

sömürüsü

mara Petrol'ün yöntemini uygulayacağız. Yani tekzipin her maddesine ayrı ayrı cevap vereceğiz.

1 — Tekzibde, «Şirketimizin belge talebi 8 Ağustos 1966 tarihinde. 2. Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girdiği 1.1.1968 tarihinden öncedir. Şu halde 2. Beş Yıllık Plandan evvel kazanılmış hak haline gelmiştir» deniliyor. İşte cevabı :

Belge almak için yapılan müracaat, bir hak doğurmaz. Bir belge hakkının doğabilmesi için, Petrol Kanununun aradığı şartların tamam olması ve yine Petrol Kanununa göre düzenlenmiş bir belgenin verilmesi gerekir. Müracaat, hak sahibi olmak demek değildir. Hak, ancak, belgenin verilmesi ve Resmî Gazete'de yayınlanması ile hak haline gelebilir. Şirkete belge,

7.2.1968 tarihinde verilmiştir. 23.2.1968 tarihinde de Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Görüldüğü gibi, belge verme tarihi İkinci Beş Yıllık Plânın yürürlüğe girdiği 1.1.1968 tarihinden sonradır.

Belgenin, İkinci Beş Yıllık Plandan önce verilmiş veya verilmemiş olmasının önemi üzerinde ısrarla durmayı, okurların konuyu daha iyi izleyebilmeleri için gerekli görüyoruz. İlerde tekrar döneceğimiz bu konu, AP'li eski Bakan Sezgin hakkında soruşturma istenmesinin en önemli nedenidir. Çünkü, İkinci Beş Yıllık Plân, yeni rafinerilerin, kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirileceğine dair ilke koymuştur. Sözkonusu şirket ise bir özel kuruluştur; rafineri kurma belgesini hak edebilmesi için, belgeyi, İkinci Beş Yıllık Plandan önce almış olması gerekmektedir. İkinci Beş Yıllık Plânın uygulama tarihi ile belgenin alınma tarihinin sık sık belirtilmesinin nedeni budur. Belge, İkinci Beş Yıllık Plandan sonra alınmıştır, Plân ilkelere aykırıdır.

2 — Tekzibin bu maddesinde, bir takım yabancı ve yerli petrol şirketlerinin ismi zikredilerek, «Şirketimizin rafineri teşebbüsüne karşı çıkmış, hoş görmemişlerdir» denilmektedir. Burada, yayınımları ilgilendiren bir nokta yoktur. Petrol Kanununa göre bunlar, şirketlerin hakkıdır. Bu haklarını kullanmışlardır.

3 — Tekzibde, yapılan bu itirazları petrol komiserinin 21.4.1967'de reddettiği, komiser kararının 16.5.1967 tarihli Resmî Gazete'de yayımlandığı ve o tarihlerde İkinci Beş Yıllık Plân görüşmelerinin henüz Meclislerde sürdüğü belirtiliyor.

Konunun inceliğini bilmeyenler için ilk bakışta doğru gibi gelen bu hususlar; bilenler için pek öyle değildir. Bilenlerden özür dileyerek; «Petrol Komiseri» gibi, bu zatın görev ve yetkileri gibi hususları da açıklığa kavuşturarak cevap vermemiz gerekiyor. Böylece, «kamuoyu nereden bilecek işin inceliğini? Tekzip ederim, olur biter» alışkanlığını da belki önlemiş oluruz. Tekzip bir haklıdır. Fakat her tekzip, tekzip edenin doğru söylediğini göstermez.

İşte, açıklamalı cevabımız :
Petrol Kanunundaki Komiserlik

„ araniyor

şimin sebebi de, Şirketimizin iş mali kabiliyetidir.

8 — Şirketimize rafineri belgesi verilmesine Genelkurmay'ın, Millî Güvenlik Kurulunun ve Devlet plânlama teşkilâtının karşı çıktığı yalandır. Size fotokopisini gönderdiğimiz belgeler bunun aksini ve size bu bilgileri verenin yalancılığını ispat eder. Sütunlarınız müsait ise basınız ki herkes hakikati tansın.

9 — Petrol Kanunu, Rafineri

uyordu:

● Genelkurmay Başkanlığı, Rafinerinin bu mevkiye kurulmasını askeri açıdan sakıncalı buldu.

● Millî Güvenlik Kurulu, rafinerinin kurulacağı bölgenin askeri açıdan hassas bölge olduğunu, ayrıca, rafinerinin millî güvenlik ve kalkınma ilkelerine aykırı düştüğünü belirtti.

● Devlet Planlama Teşki-

Tekzibte «yalan» deniyordu

TOPLUM, haberi böyle vermişti.

ikmal yolunun en hassas kesimleri yakınındadır.

Bu yüzden her seferde bu tesisler yakın hava taarruzlarına hedef teşkil edeceği gibi kesif bir hareket faaliyeti içinde kalacaktır.

ve teknik yönlerinden önemli ve zorlayıcı sebepler mevcut değilse, bu sahalarda kurulması yukarıda açıklanan durumlar yüzünden sakıncalı mütalâa edilmektedir.

Ve işte bu da Genelkurmay'ın yazısı

kımdan sakıncalı buldu.

Marmara Petrolleri : Bu iddia «yalan»dır.

Genelkurmay : Bu tesisin bu sahalarda kurulması sakıncalıdır.

Buyurun, karar sizin... Kim yalan söylüyor? Üstelik kim, kamuoyunu aldatmağa kalkıyor?

müessesesi; şirketler arasında çıkan anlaşmazlıklarda durumu tetkik ederek, Bakana tavsiyede bulunur. Komiser karar vermez. Bakan, komiserin tavsiyesine uymak mecburiyetinde değildir. Bakan, belgeyi, millî çıkar açısından düşünerek vermek durumunda. Konumuzda Bakan, kararını, İkinci Beş Yıllık Plânın kabulünden sonra vermiştir. Bakanın karar tarihi, 14.10.1967'dir. Ve belge, Plânın yürürlüğe konulmasından sonra verilmiştir.

4 — «Sayın Refet Sezgin'in olaydaki yeri, Petrol Kanununun yargı yolu olan ve Resmî Gazetede yayınlanan komiserlik kararını onaylamaktan ibarettir» deniliyor.

Petrol Kanununun 29'uncu maddesine göre, Komiser raporu, «tavsiyeler»i bildiren bir rapordur. Buna itiraz edilmediği takdirde, kesinleşir. Ancak, konumuzda, 30'uncu maddeye göre itiraz vâki olduğu için Bakanın, belge verilmesi hakkındaki 14.10.1967 tarihi bir «karar» tarihindedir. Ve bir kez daha tekrarlıyalım: bu tarih, Plânın kabulünden sonraya düşmektedir.

5 — Şirketin amacı, her maddede bir başka yandan göstererek, aldığı rafineri kurma belgesinin, İkinci Beş Yıllık Plândan önce olduğunu isbata çalışmaktır. Fakat, demagojiye sapıp, 13 üyenin izlediği bir soruşturma görüşmesinde, bir avuç AP oylarıyla «aklanma»yı, «Parlamentolu demokrasiye inanıyorsanız bu karara karşı saygı duymalısınız» gibi tahriklere dayanarak yapmak gerçekten çirkin bir harekettir. 18 AP'li üye, bir arkadaşlarını soruşturmanın altından çekip almak için oy kullandı diye; o konu sona ermiş sayılmaz. 18 değil, 180 AP'li oy verse, gene de, «bu iş bitti» denilemez. Kimileri, tatlı kârlar için petrol şirketleri kurar: AP'li Bakan, özel sektörü himaye gayretiyle Plân ilkelelerini zıtlarsa, TOPLUM da, olup bitenleri kamuoyuna açıklamayı görev bilir.

İkinci Beş Yıllık Plânın «Petrol Ürünleri Sanayi» kesiminin İlkeler bölümünün 4'üncü fıkrası aynen şöyledir:

«Yeni kurulacak tesislerin kamu kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.»

6 — AP'li eski Bakan Refet Sezgin hakkında soruşturma açılmasını isteyen Topaloğlu da, bu konuda yayın yapan TOPLUM da, ısrarla, Şirkete bir bankanın verdiği «İtibar» belgesi üzerinde duruyor. Merak edenler, geçen sayımızdan, bu uzun maddeyi okuyabilirler.

Cevabımız şudur:

Petrol Kanununun, «Bir belge verilirken takdire esas olan kıstaslar» baş-

lığı altındaki 4'üncü maddesinin «d» fıkrası, tasarlanan petrol ameliyatı için «malî iktidar»ı şart koşturmuştur. Nizamnamenin 96'ncı maddesinin 14'üncü fıkrası da aynen, «Müracaat sahibi şirketin başlıca muamelâtını deruhte etmiş bulunan banka veya diğer malî bir müessesenin isim ve adresi ve şirketin yapmak istediği ameliyatı ifaya malî iktidarının kâfi geleceğine dair bankadan alınmış muteber bir vesika» demektedir. Bu malî iktidar belgesini, Marmara Petrol Şirketi gibi, 3 milyon sermayeli bir şirket değil, dünya çapındaki şirketlerin kurduğu ATAS rafinerisi de vermiştir. Tekzibde, «Kefalet» belgesi ile «Yeterlik» belgesini birbirine karıştırmak, nedense, uygun görülüşü! Kanun, bir kefalet belgesi değil, bankalardan bir yeterlik belgesi istemektedir. Bunu biz de böyle düşünürüz. Marmara Petrol şirketinin, Selânik Bankasından aldığı belge ise, yeterlik belgesi değildir. Bu konunun açıklığa kavuşması için, Selânik Bankasının Marmara Petrol'e verdiği belge ile, İş Bankasının ATAS'a verdiği belgeleri karşılaştırmak yerinde olacaktır.

Şirket, başlangıçta, malî iktidar ile ilgili hiç bir belge ibraz etmemiştir. Sonradan, Petrol Dairesinin istemesi üzerine, Selânik Bankasından, aşağıda örneği bulunan mektubu alıp ibraz etmiştir:

«Marmara Petrol ve Rafineri İşleri A.Ş. nin lüzumlu malî imkânları temin hususunda iktidarlarının, teşebbüs kabiliyetinin Türkiye'de girişmek istediği petrol ameliyatını ifaya yeteceğini, herhangi bir taahhüdü ve mesuliyeti tazammun etmeksizin bildiririz.»

İşte, Marmara Petrol'ün malî iktidar belgesi! Başvurulan banka, «herhangi bir taahhüdü ve mesuliyeti tazammun etmeksizin» malî iktidar belgesi veriyor! Bu belgenin, Nizamnamenin anladığı nitelikte olduğunu iddia etmek mümkün müdür?

İşte, İş Bankası Beyoğlu Subesinin, ATAS rafinerisi için verdiği malî iktidar belgesi:

«Şirketler Bankamızca maruf olup gerek ihtisas gerek sermaye bakımından bir tasfiyehane kurmaya ehil olduklarını tasdik ederiz.»

Malî iktidar konusunun bir kez da sağduyu mihengine vurulması halinde iyi olacaktır. Şirketin iddia ettiği malî iktidar: 3 milyon sermayesi ve 45 milyon bulduğu ileri sürülen sabit kıymetleriyle 1 milyar 200 milyon liralık bir yatırımı nasıl gerçekleştire-

cektir? Sağduyu sahibi hiçkimse buna inanamaz.

Biz, bir hususu daha hatırlatalım. Şimdiye kadar şirketin faaliyeti, bir arsa almaktan ileriye gidememiştir. Kredi çabaları, olumlu sonuç vermemiştir. Ve şirket, projeyi, eldeki belgeyle, Shell'le birlikte gerçekleştirmek zorunluğunu duymuştur.

8 — Rafineri kurma konusunda Milli Güvenlik Kurulunun, Genel Kurmayın ve Plânlama Teşkilâtının olumsuz kararı bulunduğu nasıl inkâr edilebilir? Genel Kurmayın olumsuz mütalâasını, Noter aracılığıyla bize, Marmara Petrol bizzat kendisi göndermiştir. Milli Güvenlik Kurulu'nun bu husustaki olumsuz kararını hatırlatmakla yetinmeyoruz.

Plânlama'nın da bu konuda olumsuz mütalâası vardır. Hattâ Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma, İçişleri, Maliye, Bayındırlık, Turizm ve Tâmiratma, İmar ve İskân, Orman ve Devlet bakanlıklarıyla Petrol Dairesi temsilcilerinin 21 Nisan 1971'de yaptığı toplantıda; Petrol Dairesi hariç, bütün Bakanlık temsilcileri, rafineri kurmanın aleyhinde bulunmuşlardır. Bunlara da «yalan» denilirse, o zaman, dosyanın tamamının yayınlanması gerekir. Mecbur kalınırsa, kamuoyuna karşı o görev de yerine getirilecektir.

9 — Petrol Kanunu, petrol arayanlara rafineri kurma izni verme eğilimindedir. Buna göre, saydığımız örneklerden İPRAŞ ortakları ile Türkiye Petrolleri, petrol bulup işleten kuruluşlardır. Caltex ise, belge aldığı devrede yurdumuzda arama yapmaktaydı. ATAS rafinerisi, Shelle ve Mobil, petrol üreten şirketlerdendir. Bunlardan sadece BP, istisnaf izni almıştır. Gerçekte ona da verilmemesi gerekirdi. Kaldı ki, Petrol Kanunu 1957'de değiştirilerek, rafineri kurma imkânı şirketlere sağlandığında, yapılan değişikliğin altında saklı olan anlam ve gerekece, petrol bulunduğu zaman rafinerilerin hazır olması seklindedir. Bu böyle olmamış; yabancı şirketler ithal malı ham petrol işlemeyi daha kârlı bulduklarından, petrol arama işinden büyük ölçüde vazgeçmişlerdir.

10 — Aliğa rafinerisinin kapasitesi, 150-200 bin tondur. Bugünkü ihtiyacı karşılamaktadır. Marmara Petrol'ün yapacağı 40 bin tonluk ek üretime ihtiyaç yoktur. Böyle bir ihtiyac duyulduğu takdirde, Aliğa'nın genişletilmesi, bunu kolayca karşılayacaktır. Veya devletin elindeki diğer rafinerilerde -varsa-, bu ihtiyacı karşılamak için yeni bir yağ tesisi kurulabilir. Bunun için 2 milyon tonluk bir rafineri kurmak, memleketin yatırım kaynaklarını israf etmek demektir.

Şimdilik bu kadar.

“hafıza-i beşer
nisyan ile
malûdür”

arşiv ise asla
unutmaz!

Demokrasinin
canı :

“Muhalefetin güvenliği,,
ve “düşünce özgürlüğü,,

(Geçen Sayıdan Devam)
Prof. Feyzioğlu şöyle diyordu :

«Hürriyet lâzımdır; çünkü kendi politikasının mutlak surette doğru olduğunu sanıp her türlü muhalefeti muzır bir faaliyet sayan hükümetler ve her ikazı, her tenkidi susturan rejimler, milletleri çok zaman telâfisi imkânsız felâketlerin kucacağına sürüklemişlerdir.

Hürriyet lâzımdır; çünkü mukabele ve tenkitten uzak kalan her iktidarın, kötüye kullanacağı ve tefessüh edeceği, siyaset ilminin mütearifelerinden biridir. Batı'nın hele Doğu'nun uzak ve yakın tarihi bu konularda ibret dersleri ile doludur.» (Turhan Feyzioğlu, Neden Hürriyete İhtiyaç Vardır, Forum, Sayı: 17, S: 6).

Şu satırları okuyan birçok okurumuzun, «bazı kişilerin kısa yaşamaları, onların ne kadar hayrına olmuştur» diyeceğinden şüphe etmiyoruz!

Genç Doçent Feyzioğlu'nun, gerçekleri bu kadar güzel dile getiren yazıları bunlardan ibaret miydi? Düzinelerle yazı sıralayabiliriz. Bir tanesinden daha birkaç cümle ıktaralım :

«Bugün dünyanın büyük kısmında, dinî taassupla hürriyet arasındaki savaş hürriyet lehine neticelenmiştir. Fakat şimdi de sahada başka kuvvetler vardır. Faşizmin ve nazizmin yere serilmiş olması, hürriyet için kesin bir zafer teşkil etmemiştir. Muhakak olan şudur ki, hürriyet mücadelesi durmaksızın devam edecektir. Hürriyet daima yeniden fethedilmesi icabeden, yahut durmadan savunulması gereken bir kaledir. Hür yaşamak için hürriyete lâyık olmak ve daima tektikte bulunarak onu türlü tehditlere karşı titizlikle korumak lâzımdır: Müstebit idarelerin elindeki tek silâhın cebir ve şiddetten ibaret bulunmadığı da unutulmamalıdır. Bilhassa son çağın totaliter rejimlerinde, DEVLET İNHİSARI altındaki çok müessir yayın vasıtaları ile DAİMİ SURETTE YAPILAN TEK TARAFI VE SİSTEMLİ TELKİNLER neticesinde, bazı «RESMÎ HAKİKATLER» âdeta değişmez birer damga halinde halka aşılacaktır. Devrimizde, fikir hürriyetine en büyük darbeler, doğrudan doğruya baskı ve cezaî takipler şeklinde değil, dolambaçlı usullerle indirilmekte-

dir. Tek taraflı radyo propagandası, matbuatin çeşitli yollardan ele geçirilmesi, tiyatro ve sinema üzerinde hâkimiyet, ÖĞRETİM SAHASINA KARŞI MÜDAHALE, halkın basit insiyaklarına hitap eden gösterişli nümayişler, merasimler, resmigeçitler ve bunlara benzer propaganda metodları, modern diktatörlerin hürriyete karşı kullandıkları silâhların en mühimleridir.

Bazı müstebit idarelerin fikir hürriyetine karşı savaşlarında başarı ile kullandıkları başka bir usul de, insanları MENFAAT KARŞILIĞINDA samimî düşünce ve kanaatlerini FEDA etmeğe sevk etmektedir. Totaliter rejimlerde yüksek idari ve siyasi makamlar, ilmi rütbelere, ANCAK KANAATLARINDAN FEDAKÂRLIK EDEN, İKTİDARI MEHÛ SENA HUSUSUNDA BİRBİRLERİYLE YARIŞ EDEN KİMSELERE tahsis edilmek suretiyle, ÜCRETLİ TARAFTARLAR, MEDDAHLAR toplanır. Bir profesörümüzün vaktiyle yazdığı gibi, «İstibdat kanlı elleriyle şehit ettiği hürriyet masumlarından çok, yaratıp etrafına topladığı dalkavuk, yalancı, meddah ve mürâî gibi bir sürü ahlâk düşkünlüleriyle memlekete, medeniyete ve insaniyete ihanet eder».

İlmi ve fikri, DARACIK BİR KALIP İÇİNDE HAPSETMEĞE kalkışan cemiyetler, çok geçmeden bu dar kalıbın harekete engel olduğunu ve elde edilen tek sonucun FIKRÎ KÖTÜRÜMLÜKTEN ibaret bulunduğunu görürler.

İslâm âlemi nisbî bir müsamaha ve hürriyet havası içinde yaşadığı, içtihat kapısı açık bırakıldığı müddetçe gelişmiş ve ilerlemiştir. Fakat zamanla bu müsamaha ve serbest münakaşa havası kayboldu, «tab-ı içtihad» kapandı, İslâm âleminde bir donma ve taşlaşma görüldü. Terakki durdu. Bu donma ve duraklamanın tam batı âleminde HÜRRIYET IŞIĞININ yavaş ya-

vaş parlamaya başladığı sırada vukubulması, batı ile doğu arasındaki üstünlük yarışında, doğunun kaybetmesine yardım etmiş; doğunun talihinin makûs olmasında büyük rol oynamıştır. (...) Tarih açıkça gösterdi ki, ASIL FELÂKET ilmin ve fikrin serbestçe gelişmesine imkân vermeyen cemiyetlerin BAŞINA ÇÖKER.

Türkiye'de hürriyet hareketi geç başlamış, başladıktan sonra da NE YAZIK KI çok sendeliyerek, duraklıyarak ilerlemiştir. Tanzimattan 116 yıl sonra ve halen programında: «ilmin, sanatın ve her türlü fikir faaliyetlerinin siyasi ve idari müdahalelerden uzak kalmasını, demokrasinin değişmez bir esası olarak kabul ediyoruz» diye yazılı bulunan bir siyasi parti İktidarda bulunduğu bir sırada, hürriyete ve gerçek demokrasiye doğru hızlı yol almalydık. Bunu sağlamak için devlet adamı, mebusu, gazetecisi, hâkimi, idarecisi, üniversitelisi ile bu memleketin VİCDAN TAŞIYAN AYDINLARI kendilerine düşenl yapmalıdırlar.» (Turhan Feyzioğlu, Fikir Hürriyetine Dair, FORUM, Sayı: 35, S: 8).

Ne yazık ki, Feyzioglu, 1961 Anayasasından önce bazı hatalar işlemiş DP'nin ve Menderes'in günahlarını fersah fersah geride bırakan bir bağınazlık içinde Demokrasiye, hem de bir zamanlar pek iyi anladığı ve anlattığı Demokrasi ve Hürriyetler düzenine en büyük kötülükleri işlemekte; demokrasiyi soysuzlaştırmak için elinden geleni yapmaktadır.

ARSİV

Tasarruf

Düşman kardeşler

İsraf ile tasarruf, birbirine zıt iki kavramdır. Genellikle, tasarrufun israfı öndediği sanılır. Ama bizim kamu yönetimimiz, tasarrufu israf için öngörür hale gelmiş gibidir. Yani bu iki zıt kavram, pek güzel biçimde yanyana getirilmiştir. Bu bakımdan, kamu harcamalarını gözden geçirirseniz, câri harcamaların devamlı artmasına karşılık, yatırım harcamalarının daha yavaş arttığını farkedersiniz. Örneğin, Gayri Safi Milli Hasılanın 1966'da yüzde 10.3'ü Cârî

harcamalara ayrılırken, yatırım harcamaları yüzde 5.50 bir pay taşımaktaydı. Öteki deyimle, yatırımlar cârî harcamalara göre 1/2 oranında idi. Şimdi, 1972'deki duruma bakalım: Cârî harcamalar, Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 12.29'una yükselirken, yatırım harcamaları yüzde 4.4'e inmiştir. Bu ne demektir? Yani yatırımlar, cârî harcamalara göre 1/3 oranına kadar azalmıştır. 1966'da her 1 liralık yatırım için 2 liralık cârî harcama gerekli iken, 1972'de 3 lira gerekli olmuştur.

başlamıştır. Bu durum, kamu yönetiminin gittikçe ne denli pahalı hale geldiğini gösterir.

Tasarruflar israf ediliyor

1973 yılı Bütçe Raporundan yu-karıya aldığımız sonuç, ülkemizde tasarrufların nasıl israf edildiğini belirten en canlı örnektir. Her ülkede cârî harcamalar gerekli iken, bizde âdeta yatırımlar cârî harcamalar için gerekli olmuştur. Başlamıştır. Şişkin kadro yığınları, yaratılan katma değer için daha az yatırım yatırımlara ayrılmasını zorunlu hale getirmiştir. Kamu, kendi kendini besleyen, ödenek yiyen, azgın iştahlı bir dev haline gelmiştir. 1973 Bütçe Raporu gözden geçirilirse, fert başına cârî harcamaların, böylece, 1966'da 318 liradan, devamlı artarak, 1970'de 391 liraya, 1972'de de 390 liraya ulaştığı görülür.

Buna karşılık, yatırım harcamaları, fert başına, 1966 da 170 lira iken, 1969'da 192 liraya yükselmiş ve bu yılı izleyen dönemde ise hızlı bir azalma vukua gelmiştir. 1970'de kişi başına yatırım harcaması 173 lira, 1971'de 155 lira, 1972'de de 161 liradır. Yani 7 yıl önceki seviyenin de altına düşmüştür.

Kendi ekonomik faaliyetleri karşısında toplumun tasarruflarını bu denli dengesizlik içinde harcayan bir kamu yönetimi, özel kesimi teşvik için acaba hangi kalem-den fedakârlık edecektir? Cârî harcamalardan fedakârlık sözkonusu olamayacağına göre, ister istemez, 1973 yılı ve bunu izleyen dönemde fert başına yatırım harcamaları, 161 liranın da altına incek demektir.

Bütçe açığı

Her ne kadar bütçelerin denk olduğunu söylemek âdet haline gelmişse de, gerçekte bu denklik, gelir rakamlarının şişkin gösterilmesinin bir sonucudur. Son yıllarda bu şişkinlik de denkliği sağlama-ya yeterli olmamış ve büyük kalemler halinde, ek finansman kalemiyle, Gelir-Gider eşitliği sağlan-

VERGİ TAHMİNİ

YIL	(MİLYON TL)	TAHSİLÂT	GERÇEKLEŞME
1970	24060	22993	%95.5
1971	29550	31421	106.3
1972	45060	38145	84.6

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

(TOPLUM : 42)

HER YERDE HER ZAMAN
T.C.ZİRAAT BANKASI
olacaktır.

mıştır. Vergi gelirleri iyimser tahminlerle yüksek gösterilirken ve umulan miktarda vergi tahsil edilemezken, ayrıca, finansman yahut açık finansmana başvurmak bugünkü fiyat artışlarının ve hayat pahalılığının kaynağını oluşturmaktadır.

Neden, yeterince vergi tahsil edilemez? Yeterince vergi tahsil edilemiyorsa, neden, vergi gelirleri yüksek gösterilerek, gerçek dışı «Bütçe» tertibine gidilir? Kamu maliyesini dar boğazlar içine sürükleyen bu duruma niçin bir son verilmez?

Bu soruların hepsi bugün cevapsız kalmaktadır. Bütçe vergi gelirleri tahmini ile tahsilât rakamları birbiriyle karşılaştırılırsa, tabloda ki gibi bir durum ortaya çıkar.

Son üç yıl içinde, 1971 vergi tahmini yüzde 106 fazlasıyla gerçekleştiği halde, 1972'de tahminin ancak yüzde 84.6 oranında gerçekleştiğini görüyoruz. Kamu maliyesinde 1972 yılı, vergi tahsili bakımından, plânlı dönemin en başarısız yılı olmuştur. Bu denli başarısız yılda her nedense Sayın Başbakan dahil, Maliye Bakanı, Devlet Bakanı, Sanayi Bakanı ve bunların müsteşarları, Maliye Bakanlığına aynı kuşaktaki uzmanlarından bu makamlara gelmiş kişilerdir.

Gelir vergisi tahminindeki bu isabetsizlik, konsolide bütçeyi tüm etkisi altına almış, 50 milyar 312 milyon lira olarak öngörülen 1972 yılı bütçesi 45 milyar 245 milyon lira olarak gerçekleşmiş, yani fiili açık 5 milyar olmuştur. Şimdi, bu durumu gören ilgililer, 1973 bütçesini resmî kayıtlarda 3.7 milyar (fakat gerçekte 8 milyar) liralık bir açıkla düzenlemekten kendilerini alamamışlardır.

Büyük sanayiciler

Vergilerin, faaliyet kollarına göre mükellef başına ne miktarda ödendiğini merak eden TOPLUM okurları için hemen söyleyelim ki, Besin sanayiinde 39 bin 521 vergi mükellefi, kişi başına 650 lira gelir

Dengi dengine

Cok satan bir İstanbul gazetesinden aynen alıyoruz:

«Türkiye'nin gerçek dostu Pakistan»

Ve yanında bir resim ve resimaltı:

«Pakistan'da fukaralık diziboyu!»

Boşuna dememişler: Dengi dengine!

toplum'da ekonomi

Bay Fiyat'la bir görüşme

Son yıllarda çok yüksek «mekvi»lere yükselen Bay Fiyat'la bir görüşme yapmayı arzuladım. Memurluğa atandığım ilk günlerde tanıştım kendisini. O'dukça mütevazı ve mahcuptu. Devletin maaş olarak ödediği 173 lira 4 kuruşun ay sonu gelmeden tükenmesine o da üzülmüştü. Sorumluluk kendisininmiş gibi bir duygu içindeydi, bundan 25 yıl önce. Sorularına verdiği cevaptan anlamıştım bunu. Kısacık boylu, ince yapılıydı. O yıllarda bütün endeksler de ufak tefekti. Ama çetin cevaz gibiydiler.

Ne olduysa, bir sokak kızı araya girdikten ve Bay Fiyat'la evlendikten sonra oldu. Nikâhlarını zamanın Maliye Bakanı kıymıştı. Kız yabancı uyruklu, ihracatçılık yapan bir tüccarın üvey kızıydı, Amerika'da Business School'dan kovulmuş, belge almıştı. Tanıdınız bu sokak kızını. Adı, Bayan Inflation (Enflasyon) okunur idi.

O gün eski tanışıklıktan yararlanarak, Bay Fiyat'ın huzuruna kolaylık görek kabul edildim. Yanında Bayan Inflation da vardı. Şirin görünmek için surati aşırı biçimde makyaj içindeydi.

«— Sizi kilo almış gördüm» dedim Bay Fiyat'a. «Kayın pederinizi kıymetinizi biliyor.»

Gerçekten, boyu uzamamıştı ama, kilosuna artmıştı. Boyunu kalınlaşmış, kafasını sola çeviremez hale gelmişti. Sağ yanağı pürsümüş, sarkmıştı.

«— Şişmanladığım doğru» diye cevap verdi. «İlgililer, perhiz yapmamı öneriyorlar. Beni şişmanlatan maddeler ihracatçıların elinde. Yemiyeyim, kilo almıyayım diye düşünüyorum ama, olanaksız bu. Zorla besliyorlar beni.»

Eşi Sayın Bayan söze karıştı:

«— Ama, sana şişmanlık yakışıyor.»

Bay Fiyat'ın son yıllarda iştahı çok artmıştı. Eline ne geçerse yiyor, yutuyordu. Hantalıktan kımıldayamaz hale gelmişti. Şımarmıştı da üstelik. «Her malın bir fiyatı vardır ve bu fiyat ödenmedikçe satın alınamaz» diyordu. Tepeden bakıyordu artık. Alçak dağıları kendisi yaratmıştı sanki.

«— Sağlığınıza zarar gelir şişmanlıktan» dedim. «Yâni, sizi birgün zayıflatırlar. Rejime sokarlar. İyisi mi, iştahınızı azaltmaya çalışın.»

«— Olanaksız!» dedi. «Miğdem büyüdü.»

Bu haklı nedene verecek cevap bulamadım. Miğdesi büyümüşü. Doyması olanaksızdı artık. Taa ki, bir gün kendi kendisini yiyinceye kadar...

ALI NECATİ

vergisini ödemektedir. Tekstil sanayiinde ise ödenen vergi, mükellef başına sadece 1050 liradır. İçki sanayiinde, 2380 lira.

Bu rakamlar, büyük kazançların sağlandığı bu üç sektörde ne denli az vergi ödendiğini gösteriyor. Özel sektörün en çok faaliyet gösterdiği sektörde durum budur.

Büyük şehirlerin havasını kirleten ve toprak-taş karışımı kömür satarak büyük kazanç sağlayan 8400

müteşebbisin ödediği verginin miktarına gelince: Yılda, sadece 135 lira! Yâni, çalıştırdığı işçinin aylığının dörtte biri kadar vergi ödüyor yılda...

Ya, götürü vergiye tâbi tüccarın ödediği nedir? O da, 1971 yılında, kişi başına sadece 133 lira!

Bu kadar az kazanıp bu kadar az vergi ödeyen özel sektörü teşvik için, bir de, teşvik tasarıları hazırlanıp, Meclislere sevk ediliyor!..

Dolar

Ekonomik savaş

ABD ile Batı Avrupa ve Japonya arasındaki ekonomik savaş, döviz ve ticaret alanlarında son derece ilginç görüntüleriyle, geçtiğimiz hafta bir kez daha su yüzüne çıktı. Dünyanın bu üç kapitalist güç merkezi arasındaki kıyasıya mücadelenin ilk raundu, döviz alanında idi. Doların, çok büyük miktarlarda Avrupa piyasalarına ve özellikle Batı Almanya'ya akması karşısında Batı Almanya hükümeti, bu kez ödün vermemek kararında olduğunu gösterdi ve dolar akımını frenlemek için milyonlarca dolarlık destekleme alımı yaptı. Fakat korkunç rakamlara varan dolar akımı, durmak bilmiyordu. Bunun üzerine, son dakikaya kadar Amerikan dolarını desteklemek ve bunu dış politika alanında koz olarak kullanmak çabasında olan Batı Almanya dahi döviz borsasını kapatmak zorunda kaldığını ilân etti.

Dolar akımının bir diğer hedefi de Japonya idi. Japon hükümeti de, Almanya gibi, bir yandan ABD'yi ürkütmeğe çalışırken, bir yandan da parasının değeri üzerinde yeni bir oynamaya gitmek niyetinde olmadığını en kesin biçimde ortaya koydu. Bu durum karşısında, ABD, boyun eğmek zorunda kaldı. Doların devalüe edilmesi kararı, bütün dünyada bomba gibi patladı. Gerçi bu, bir zorunluluğun eseri idi, ama, gene de, Alman ve Japon hükümetlerinin, bundan önce olduğu gibi, dize geleceklelerini ve dış ticaretleri üzerindeki tüm olumsuz etkilerine rağmen paralarının değerini yükseltmeyi kabul edebileceklerini düşünenlerin sayısı az değildi.

Önemli bir sorun

Dolar etrafında dönen bu mücadele, spekülörlere, bir hafta içinde 4 milyar dolar açıktan vurma olanağı sağlarken, diğer yandan da dikkatleri başka bir noktaya, 'doların, uluslararası para birimi olma niteliğini daha ne kadar koruyabileceği' noktasına çekti.

TÜRKİYE NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTAortadoğu
raporuEROĞLU
ERGIN

Pakistan'da muhalefet ve basına karşı girişilen «temizlik» uygulamaları günden güne artmaktadır. «Ayrırcı, bölücü güçler»in ülkeyi yeni bir parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya getirdiği öne sürülerek, bundan büyük ölçüde sorumlu tutulan muhalefetin sindirilmek istenmesi, özellikle son günlerde Milliyetçi Avami Partisi'nin ileri gelenlerinin tutuklanması, Pakistan'da esen havayı birdenbire elektriklendirmiştir. Öyle ki, Pakistan'ın şimdi yeni bir iç savaşın eşiğine geldiğinden bile söz edilmektedir.

Uzun yıllar süren bir askeri dikta rejiminin arkasından, şimdi de, lideri bulunduğu Halk Partisi'nin diktasını kurmağa hevesli görünen Butto, ordudaki tasfiyelerden sonra, Batı Pakistan'da 4 eyalet valisini ve bazı yüksek devlet memurlarını azille ise başlamış; eski mihrace ve prenslere verilen ödenek ve imtiyazları kaldırarak, ülkenin en zengin 22 ailesine, yurt dışındaki paralarını çekmeleri için çağırıda bulunmuştu Butto, başkanlık ödeneğinden de feragat ederek, halka hoş görünmeğe çalışırken, bir Pakistanlı politikacının deyişleyle, «Halk tarafından sevilmeyen bir dikta rejimi yerine, Halk Partisi'nin diktasını getirmek» için plânlar hazırlamaktadır.

Tutarsız bir dış politika

Iktidarı aldığı aralık 1971'de bütün devletlerle, özellikle Sovyetler Birliği'yle iyi ilişkiler sürdürmek istediğini açıkça ilân eden Butto, o günden bugüne tutarlı bir dış politika izleyememiştir. Savaş sırasında ülkeyi terkeden Sovyet teknisyenlerinin tekrar yerlerine dönmeye başlaması ve Bengaldeş'in bağımsızlığını kazanmasında en büyük rolü oynayan Moskova'dan ekonomik, teknik, hattâ askeri yardım beklemesi; öte yandan Bengaldeş Hükümeti'ni resmen tanıyan Moğolistan, Bulgaristan, Polonya, Macaristan ve Birmanya ile derhal diplomatik ilişkilerini kesmesi, anlaşılması güç bir tutum olmuştur. 30 Ocak 1972'de, İngiltere'nin Bengaldeş'i tanıyacağına açıklaması üzerine Commonwealth üyeliğinden ayrılma kararı almakla da, bir başka tutarsızlık örneği daha vermiştir. Dış politikada geleneksel Çin dostluğuna fazlasıyla önem vermekte olan Butto, şimdi de Sovyetler Birliği ve İngiltere'yi, «ayrırcı, bölücü» unsurları harekete getirmekle suçlamaktadır. Butto, Pakistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1947'den bu yana, Keşmir sorunu yüzünden dört defa silahlı çatışma haline geldiği Hindistan karşısında da, gerçekçi bir uzlaşma eğilimi gösterememiştir.

Yeni bir parçalanma tehlikesi

Butto'nun muhalefete yönelttiği suçlamalar, Batı Pakistan'ın bir konfederasyon içinde yarı bağımsız eyaletlere ayrılması ve herbirine tam otonomi verilmesi yolunda plânlar hazırlandığı iddiasında düğümlenmektedir. Genellikle muhalefete, özellikle Milliyetçi Avami Partisi lideri Abdülvâlî Han'a karşı yürütülen suçlama kampanyası, büyük gerginliklere yol açarken, Kuzey Batı Hudut Eyaleti Başbakanı Mufti Ahmet, Butto'nun bu söylentileri kasten ortaya attığını öne sürmektedir. Muhalefet sözcülerine göre, 22 zengin aileden umulduğu kadar büyük para elde edilememiştir; bunlar, dışarıya kaçırıldıkları milyonlarca lüks bir hayat sürdürmektedirler. Böylece bütütin zor durumlara düşen Butto, muhalefeti baskı altına almaktan başka çıkar yol görememiştir.

Butto, 144 üyelik Milli Meclis'in 86 üyesinin desteğine sahiptir. Ülkenin en kalabalık iki eyaleti, Pencap ve Sind, kendisini desteklemektedir. Ancak Sind'in merkez kesiminde, Karaçi'de ve Haydarabat'ta Butto'yu tutanların sayısı oldukça azdır. Bulucistan ve Frontier'de ise, Abdülvâlî Han geniş ölçüde taraftar kitlesi bulabilmiştir.

İktidar partisinin ezici bir çoğunluğa sahip bulunmadığı böyle bir ortamda, muhalefetteki parti liderleri, Butto'nun 31 Aralık 1972'de ilân ettiği anayasa taslağını değiştirmemesi halinde, ülkede kan dökülebileceğini ifade etmişlerdir. Pencap'ın öteki küçük eyaletleri egemenliği altına alması gibi endişelere yol açan anayasa taslağı, Bulucistan ve kuzey batı eyaletleri

ABD'nin, doların değerini yüzde 10 oranında düşürmesi, şüphesiz, dış ticaretlerinin büyük kısmını dolarla yapan ülkelerin de yeni düzenlemelere gitmelerini gerektir-

mekteydi. Nitekim dolar devalüasyonundan çok kısa bir süre sonra, aralarında Türkiye de bulunan birçok ülke, paralarının dolar karşısındaki değerini korumak için yeni

Butto'nun Devraldığı Talihsiz Miras

temsilcilerince onaylanmak istenmeyecektir. Bu arada Abdülvâli Han, 4 eyaletin de aynı ölçüde temsil edilmesini ve bunlara iç işlerinde tam bir otonomi tanınmasını istemektedir. Geçen Ekim ayında, Butto ile birlikte «anayasaya evet» prensip anlaşmasını imzalayan siyasi partiler ve diğer örgütlerin, 31 Aralıkta ilân edilen anayasa taslağını onaylamayacaklarını açıklamaları, üzerine Butto, tehditler savurmakta gecikmemiş, eğer muhalefet Ekim ayında anayasa için imzaladığı prensip anlaşmasından «yan çizmeye kalkarsa», partisinin «kendi anayasası»nı yaratmak zorunda kalacağını bildirmiştir.

Butto, Bengaldeş gerçeği karşısında da açık bir tavır takınmağa yanaşmamıştır. Yeni Pakistan anayasasında, Bengaldeş'in bugünkü statüsünün resmen tanınması veya bu konuda üstü kapalı ifadelerle yer verilmesi söz konusudur. Bu alanda da muhalefetin sert eleştirilerine uğrayan Butto, bazı çevrelerin Bengaldeş'in tanınmasına karşı çıkmasını, halkın genel eğilimi gibi göstermeğe çalışmaktadır.

Bütün bunların yanısıra, 1971 yılında Doğu Pakistan'da işlenen cinayetlerin ve «Pakistan'ın adının bütün dünyada nefretle anılması»nın sorumlusu olarak Yahya Han ve suç ortaklarının yargılanması istenmekte, bu konuda soruşturmalar yapılarak belgeler yayımlanmaktadır. Eski Hava Kuvvetleri Komutanı Mareşal Asgar Han, ocak 1972'de Karaçi'de yaptığı bir basın toplantısında, Yahya Han'ı çok ağır bir dille yererken, Butto'yu da onun politikasına ortak olmak, hattâ, 26 Mart 1971'de Doğu Pakistan'da girişilen kanlı harekâtı tasvip etmekle suçlamıştı. Gerçi Butto, başkan olduğu tarihten bu yana, Yahya Han yönetimini benimsemediğini sık sık tekrarlamak ihtiyacını duymuş, halkın karşısında yaptığı konuşmalarda, bizzat kendisinin de önemli bir rol oynadığı eski uygulamaları yermiştir. Ne var ki, muhalefetin ve basının bu yoldaki eleştirilerini hoşgörüle karşılamak bir yana, tem tersine, onlara karşı uyguladığı ekonomik ve politik baskılarla Butto, gerçek kişiliğini ortaya koymuştur. Yahya Han yönetiminin, Doğu Pakistan'da uyguladığı trajik jenosit hareketinin sorumluluklarını üzerinden atmak isteyen Butto, böylece kendisini halka kabul ettireceğini ummaktadır.

Yahya Han'a oranla daha da şanssız

Butto'nun esas itibariyle orduya dayanan, sivil görünüşlü bir dikta yönetimi kurmak istediği artık iyice anlaşılmaktadır. Ne var ki, Hint-Pakistan savaşından sonraki ağır yenilgi, ordunun itibarını önemli ölçüde sarsmıştır. Gerek Doğu Pakistan'ın kopmasıyla uğranılan büyük milli gelir kaybı ve ekonomik buhranlar, gerekse iktidarın içerdeki tek dayanağı halindeki ordunun eskiye oranla gücünün epeyce azalması, Butto'nun belbağladığı dikta yönetiminin, orta vadeli bir şans tanımaya bile, geniş anlamda zorlaştırmaktadır. Ayrıca, Pakistan'ın etnik yapısı da, böyle bir uygulamaya şiddetle tepki gösterebilecek bir potansiyel yaratmıştır.

Oysa Pakistan için, Güney Asya'da bir istikrar unsuru olarak varlığını bütün Dünyaya kabul ettiren yakın komşusu Hindistan, örnek bir doğrultu gösterebilmektedir. Hindistan'ın, günümüzde, uluslararası politika sahnesindeki küçümsenemeyecek rolü, ABD'yi de, Pakistan'la ilişkilerinde ölçülü olmaya zorlayacaktır. Pakistan, bu gerçeği gözönüne alarak, Bengaldeş karşısında açık ve gerçekçi bir tavır benimsemedikçe ve Hindistan'la Keşmir meselesinin, iki ülkenin de çıkarlarını gözetken bir çözüme yanaşmadıkça, çıkmazdan çıkamaz sürüklenmeğe mahkûmdur.

Burada, Nihat Erim Hükümeti'nin, Hint-Pakistan savaşı sırasında, Güney Asya konjonktürünü iyi değerlendirememesinin ve Pakistan'daki gelişmeleri yanlış bir açıdan yorumlamasının, Türkiye'nin dış politikası adına talihsiz bir gelişme olduğunu da belirtmek yerinde olacaktır.

ayarlamalara gittiler. Bu ülkelerin, paralarının dolar karşısındaki durumunu korumak istemelerinin en önemli nedeni, hiç şüphesiz, dış ticaret alanında karşılaşılabilecek

Yeni darboğazları önlemektir. Ne var ki, bu arada ABD hükümetinin, doların devalüasyonuyla birlikte aldığı ithalati kısıtlayıcı tedbirler gözden geçiriliyordu.

Kısaca özetlemek gerekirse; ABD, doların yol açtığı bunalımdan yenilgiyle çıkmıştır, ama, kısa sürede bunu giderecek tedbirleri de almıştır. Bu durumda, yeni düzenlemelerin yükünü omuzlamak, gene, onun tâkipçilerine düşecektir.

Concorde'nin iflâsı

ABD'nin, uluslararası para bunalımında kendisine meydan okuyan Batı Avrupa'ya ilk cevabı, Concorde siparişlerinin iptali oldu.

1969 yılında Fransız — İngiliz ortak yapımı olarak üretimine başlanan ve ilk kez 1975 yılında ticari havacılıkta kullanılacak olan Concorde uçağı, teknik özellikleri bakımından, şimdiye kadar yapılanların en mükemmeli sayılıyordu. Her iki ülkeye toplam 40 milyara yakın bir paraya malolan ve iki ülkede toplam 40 bin kadar insanın geçim kaynağını oluşturan bu uçak, havacılık alanında, Batı Avrupa'nın ABD'ye ilk ciddi rekabetiydi. Ne var ki, bu büyük projenin başarıya ulaşması gene ABD'nin katkısıyla mümkün olabilecekti.

İşte, geçtiğimiz hafta içinde, üç büyük ABD havayolu şirketinin, Concorde için verdikleri siparişleri iptal etmeleri, bu tath rüyayı bir anda yıkıverdi. Üç ABD şirketini Belçika ve Japonya havayolları da izleyince, durum büsbütün ümitsizleşti. Siparişlerini iptal eden şirketler, uçağın fiyatının çok yüksek olduğunu ileri sürüyorlardı. Ama iptal kararlarının ardında resmî baskıların bulunduğu iddiası, en ciddi İngiliz ve Fransız basın organlarında bile yer almaktan geri kalmadı.

Concorde'nin serüveni, Fransız genel seçimlerinde bile önemli bir rol oynayacak gibi gözükmektedir. Projeye tâ başlangıçtan beri karşı çıkmış olan Fransız Radikal Parti lideri Servan Schreiber, Pompidou hükümetini çok sert biçimde suçlayarak, bu projenin başarıya ulaşması için artık hiçbir ümit olmadığını savundu ve en kısa zamanda vazgeçilmesini istedi. Öte yandan, her iki ülkede yapılan resmî açıklamalar, projeden vazgeçilmeyeceğini ve üretime devam edileceğini belirtiyordu. Anlaşılan, İngiltere ve Fransa, sorunu bir prestij sorunu olarak ele alıyorlardı ve işi sonuna kadar götürmeye kararlı idiler. Nitekim İngiliz meclisi, geçen hafta içinde, hükümetin teklifine uyararak, Concorde için devlet bütçesinden yeni bir ödenek ayırdı.

AFRIKA/73

Gavon'un Nijerya'sı

Nijerya'daki kanlı iç savaş biteli iki yıldan çok bir zaman geçtiği halde, savaşın acı anıları hâlâ zihinlerden silinmedi. Tam 30 ay süren ve birbuçuk milyon insanın hayatına malolan bu savaşın nedenlerini ve gelişimini anlayabilmek için Nijerya'nın iç politikasını karakterize eden özellikleri biraz yakından incelemek gerekir.

Nijerya, birbirinden önemli farklarla ayrılan ve herbiri başlıbaşına birer devlet olabilecek üç bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgeler Kuzey, Batı ve Doğu bölgeleridir. Kuzey bölgesinde Fulani ve Hausa gibi müslüman kabileler yaşamaktadırlar. Bunlar, genellikle, hayvancılık ve ticaretle geçinmektedirler. Politik inançları açısından, tutucudurlar. Batı bölgesindeki Yorubular, genellikle, büyük kentlerde ve toplu halde yaşamaktadırlar. Doğu bölgesinde yaşayan çok sayıda kabileler ise, aralarında en büyükleri ve en gelişmişleri olan İbolalarla geniş ölçüde kaynaşmışlardır. İbolalar ve diğer Doğu bölgesi kabileleri gerek çalışkanlıkları ve gerekse ülkenin en yüksek kültür düzeyine sahip olmaları nedeniyle ülkedeki iç siyasal çekişmelerin başlıca nedeni sayılmaktadır.

Nijerya, 1 Ekim 1960 tarihinde imtiyazlı bir İngiliz sömürgesi olmaktan kurtulup tam bağımsızlığını elde ettikten sonra çok partili bir demokrasi denemesine girişti. Ülkenin günümüze kadar devam etmeyen bağımsızlık dönemini iki esit devreye ayırmak mümkündür. 1966 yılına kadar gelen dönem, demokratik dönemdir. Demokratik dönemde Kuzeyli ve Doğulu politikacılar işbirliği yaparak Batılıları yönetimden uzak tuttular. Ancak bu işbirliği, 15 Ocak 1966'ya kadar sürdürülebilirdi. Bu tarihte, General Gowon'un önderliğinde bir grup Doğulu subay, kanlı bir ihtilalle yö-

Açlık, Nijerya - Biafra savaşına damgasını vurmuştu. O sıralarda buna benzer fotoğraflar, bütün dünya basınında çok geniş yer alıyordu.

timi ele geçirdi. Bu, Nijerya'da demokratik yönetimin sonu oldu. İhtilalden sonra, aralarında eski Başbakan da bulunan birçok politikacı öldürüldü, tüm siyasal partiler kapatıldı. Kuzeyin bu harekete tepkisi, aynı yılın Temmuz ayı içinde geldi: Kuzeyli Albay Yakubu Gavon, yeni bir ihtilalle yönetimi ele geçirdi.

Bir süre sonra ortalık yatıştı. Gavon ile Doğu bölgesi valisi Albay Ojukwu, ülkenin geleceği konusunda görüşmelere başladılar. Gana'da yapılan görüşmeler sonucunda iki asker, Nijerya'da federatif bir devlet kurulması üzerinde anlaşmaya vardılar. Bu federasyon, Doğululara geniş bir özerklik sağlamaktaydı. Ama Gavon, anlaşmaya uyamadı ve tek taraflı bir şekilde hazırladığı anayasayla Nijerya'da 12 eyaletten kurulu bir yönetim biçimini kabul etti.

Ojukwu, bu anayasayı kabul etmedi ve 30 Mayıs 1967'de Doğu bölgesinde Biafra adıyla yeni bir devlet kurulduğunu ilan etti. Aynı yılın Temmuz ayında Nijerya'da iç savaş başladı. Federal ordunun yaklaşmayı kısa bir sürede bastıracağı beklenirken, savaş üç yıla yakın sürdü. Biafralıların kahramanca çarpışmaları, askeri güçsüzlüklerinin açıklıkla birleşmesi karşısında yenilgiyi önleyemedi. 12 Ocak 1970'de teslim oldular. Biafra lideri Ojukwu, tekrar döneceğine sözvere-

Gerekli bilgiler

Nüfusu: 56 milyon, Fert başına milli gelir: 65 dolar, Kalkınma hızı: yüzde 2,3, Okur - yazar oranı: yüzde 25, Etnik gruplar: çok sayıda kabile, en büyükleri Hausa (% 18), İbo (% 16) Yoruba (% 14); Dinsel gruplar: Animist (% 43), Müslüman (% 38), Hristiyan (% 19); Silahlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 180 bin, deniz kuvvetleri 2000, hava kuvvetleri 3000; Başlıca ihraç malları: kakao, yerfıstığı, ham petrol, kauçuk, pamuk; Başlıca şehirler: Lagos (665 bin), İbadan (630 bin), Ogbomosho (350 bin)

Tarihsel gelişim ve yönetim biçimi: 19'uncu yüzyılda Nijerya'yı denetimleri altına alan İngilizler, 1914'te Nijerya'da tam bir sömürge yönetimi kurdular. 1954'te Nijerya, dört bölgeden oluşan bir federasyon haline getirildi ve altı yıl sonra da İngiliz Devletler Topluluğu (Commonwealth) içinde bağımsızlığını elde etti. 1963'te federal bir cumhuriyet kuruldu. 1966'da bir askeri darbeyle iktidar askerlerin eline geçti.

rek, Eildişi Sahiline kaçtı. Bir yıl sonra İsviçre'ye iltica etmek için başvurunca, Nijerya Hükümeti, ülkede bulunan 18 İsviçreli işadamını tutukladı.

İç savaş sonrasında Nijerya'daki siyasal gelişmelere gelince; beklenenin tersine, General Gavon'un, dargınlıkların giderilmesi ve ulusal birliğin yeniden sağlanması yolunda büyük bir başarı kazandığını belirtmek gerekir. İbolaların büyük kısmı tekrar eski görevlerine getirildikleri gibi, bugün, savaştan öncesine oranla, daha çok sayıda Doğulunun başkent Lagos ve diğer büyük kentlerde yaşadıkları bilinmektedir. General Gavon, bağımsızlığın onuncu yıldönümü dolayısıyla 1970 sonunda yaptığı konuşmada, en geç 1976 yılında yeniden demokratik yönetime döneceğini bildirdi.

yüksek bir huzura

Oh, kurtuldu rahmetlik!

HASAN HÜSEYİN

A nacık, sabahleyin gözlerini açar açmaz başlıyordu söylenmeğe:

«— Hepsi hırsız! Hepsi hırsız bunların!.. Yedikleri içtikleri haram bunların! Gündüz külahlı, gece silahlı bu namussuzlar!»

Ev halkı, anacığın başına toplanıyor, kimi eliyle ağzını kapatıyor kadının, kimi yalvarıyordu:

«— Aman sus anacığım! Duyarlarsa, rahat vermezler bize.»

«— Hakhsın anacığım... Fakat hele sus...»

«— Biz de biliyoruz anacığım... Biz de biliyoruz amma...»

«— Hele sabret anacığım...»

Anacık güç-belâ susturulabiliyordu. Anacık susar gibi olunca, herkes günlük işine dahiyordu. Bir de gelip bakıyorlardı ki, anacık vermiş ağzını pencereye, yağıp esiyor yine:

«— Hırsızlaaaar! Soygunculaaar! Vurgunculaaaar! Allah belânızı versin alçaklaaar!»

Anacığı güçlükle çekiyorlardı pencereder

«— Aman ana...»

«— Bizi seviyorsan, sus!»

«— Biz de biliyoruz ne namussuz olduklarını, fakat hele sus!»

«— Senin derdin, bizi öldürtmek...»

«— Ana, ana.. kurbanın olayım ana! Bize de mi acımıyorsun ana?»

Ellerini öpe öpe, ayaklarına sarıla sarıla, güçlükle susturuyorlardı kadınağızı. Sonra da bırakıp işlerine gidiyorlardı.

Gecenin bir saatinde anacık, don-gömlek sokağa atıyor kendini, sesinin olanca gücüyle bağırıyordu:

«— Taş yağsın başınızaaa! Geberin işallaaah! Hırsız köpekler, satılmışlar, soyguncular, namussuzlaaar!»

Ev halkı, korku içinde sokağa dökülüyor, anacığı yaka-paça alıyorlardı içeriye. O zaman anacık, çeviriyordu ağzını ev halkına:

«— Sizin de allah belânızı versin! Siz böyle pısrık olduğça, bu namussuzlar daha da azıtıyorlar. Sizin de allah belânızı versin! Pısrıklar, mıymıntılar, sünepeleler, korkaklar! Siz böyle pısrık olmasanız, bu namussuzlar böyle azıtmazlardı.»

Anacığı yatıştırmak kolay olmuyordu.

«— Bak anacığım... Sen böyle bağırıldıkça, bu namussuzlar bize kötülük düşünürler. Evimizin bir köşesine bomba korlar. Yaaa...»

«— Evimize esrar, eroin sokarlar anacığım, silah sokarlar... Sonra da gider, bizi ihbar ederler. Bunlardan her kötülük beklenir, anacığım...»

«— Geceleri kapımızı taşlarlar, anacığım...»

«— İti köpeği paçamıza saldırtırlar, anacığım. Yaaa...»

«— Yiyeceklerimizin içine zehir korlar, anacığım...»

«— Gizli cemiyet kurduk, şebeke kurduk diye bizi ihbar ederler, güzel anacığım...»

«— Devleti devireceğiz diye curnal verirler, anacığım...»

«— İneğimizi, eşeğimizi sokakta çeker vururlar anacığım, zehirlerler...»

«— Bizi işten attırırlar, anacığım...»

«— Mahallede duramaz oluruz anacığım...»

Anacığın aklı biraz biraz yatar gibi oluyordu bu sözlerle, yatışıyordu. Fakat konuşmadan da duramıyordu:

«— Kahrımdan öleceğim, çocuklar! Bunların yaptıklarını gördükçe, kahrımdan öleceğim! Siz buna bir çare bulamazsanız, ben kahrımdan öleceğim! Siz böyle korkarsanız, ötekiler böyle çekinirse, berikiler bize ne derse, n'olacak bunun sonu, çocuklar? Bu hayınlık böyle sürüp gidecek mi?»

«— Hele sus anacığım, hele sus!»

«— Hele sabret anacığım, hele sabret!»

«— Biz de biliyoruz anacığım, biz de biliyoruz...»

«— Olup bitenleri görüyoruz anacığım, görüyoruz...»

Bir sabah bir cankurtaran arabası durdu kapının önünde. Üç kişi indi cankurtarandan. Ekip başkanı,

«— Bu evde bir deli varmış» dedi. «Onu götüreceğiz...»

Ev halkı, korkuyla baktı ekip başkanının yüzüne ve cankurtaran arabasına.

«— Deli meli yok burada...»

Ekip başkanı topuğunu yere vurdu:

«— Bu evde bir deli varmış! Rapor verdiler bize, mutlaka götüreceğiz!»

Ev halkının konuşmasına fırsat vermeden eve daldılar ve anacığı yaka-paça dışarı çıkardılar. Anacığın dili tutulmuştu korkudan ve şaşkınlıktan. Ev halkı yalvarıyordu:

«— Yapmayın, etmeyin! Anamız deli meli değil!»

«— Anamız doğru söylüyor!»

«— Mahallede namussuzluklar oluyor, hırsızlıklar oluyor, Bu raporu veren mutlaka onlardan biridir!»

«— Hırsızlıklarını açığa vurdu diye..»

«— Fakirin fukaranın hakkı korunsun dediği için..»

«— Yolsuzluklarını gördü diye..»

Ev halkıyla ekip arasında kavga başladı. Ev halkı, anacığı vermek istemiyordu. Ekip ise, «biz böyle buyruk aldık, mutlaka götüreceğiz» diyordu. Kavga büyüdü. Yaralananlar oldu. Bir ekip daha geldi. Hepsini birlikte, anacığı ve ev halkından iki kişiyi alıp gittiler. Anacığı tımarhaneye yatırdılar, iki sanığı da kodese attılar. Mahallede kimi susuyor, kimi de pis pis sırıyordu.

Anacığa deli gömleğini giydirdiler, bir demir kar-yolaya bağladılar.

«— Hırsızlaaar!» diye bağırdı anacık.

Buz koydular başına.

«— Soygunculaaaaar!» diye bağırdı anacık.

Kabasından iğneler yaptılar.

«— Hayınlaaaaar!» diye bağırdı anacık.

Apışarısından elektrik verdiler.

«— Kökünüz kurusun, namussuzlaaar!» diye bağırdı anacık.

Bastılar sopayı.

Tam üç yıl tımarhanede yattı anacık. Çıktığında, bir deri bir kemik kalmıştı. Ev halkı dağılmıştı. Evde, kala kala, bir kızcağız kalmıştı. Anacığını o durumda görünce, günlerce, gecelerce ağladı, dövündü :

«— Anam, anam! Güzel anam! Sana ne yaptılar böyle? Seni ne hallere soktular, bu kahrolasıcalar!»

Bir süre sonra anacık, yine pencereden başını uzatıp, «Hırsızlaaar! Hayınlaaaaar! Soygunculaaaaar!» diye bağırmağa başladı. Kendisini yatıştırarak kimse de kalmamıştı evde, kızcağının gücü yetmiyordu. O, yalnızca, ağlamasını biliyordu.

Bir sabah, üç kalantor girdi eve. İçlerinden en kalantoru dedi ki kızcağıza :

«— Biz doktoruz... Bu kadını muayeneye geldik..»

Anacık, kalın bir sopa aldı eline :

«— Bana bakın! Ben hasta masta değilim! Üzerime gelirsiniz, kafanızı kırarım sizin!»

Doktorlar güldüler. Biri çantasından bir şişe çıkarttı, odaya bir su serpti. Az sonra anacık uyudu. Doktorlar, sandalyeleri çekip oturdular anacığın başına. Biri dedi ki :

«— Bunda olsa olsa, apandisit olur..»

Öbürü dedi ki :

«— Bunun karaciğeri bozuk..»

Üçüncüsü,

«— Beyninde ur var bunun» dedi.

Sonra sözü birinci aldı yine :

«— Belki de böbreklerinde bozukluk..»

Üçüncü,

«— Kan kanseri de olabilir..» dedi.

Sonra sözü yine birinci aldı :

«— Belki de yumurtahklarındadır derdi..»

«— Olabilir» dedi ikinci. «Belki de idrar yollarındadır..»

«— Sağ üst kapakçıktan kuşkulaniyorum..» dedi üçüncü.

Uzunca sustular.

Birinci :

«— Pencereyi açıp, hırsızlar, soyguncular diye bağırıyormuş..»

İkinci :

«— Öyleyse, anti-sömürizm var bunda..»

Üçüncü :

«— Katiller, hayınlaar diye bağırıyormuş..»

Birinci :

«— Himm... Öyleyse, anti-soygunizinden rahatsız..»

Uzunca sustular.

«— Ameliyat gerek..» dedi birinci.

«— Ameliyat..» dedi ikinci.

«— Götürelim..» dedi üçüncü.

Anacıği arabaya atıp götürdüler. Anacık gözünü açtı ki, upuzun bir masanın üzerinde sırtüstü yatıyor. Tepesinde koca koca lambalar. Çevresinde bir sürü adam. Hepsinin de ağızları ak bezlerle bağlı. Hepsinin de tepesi aynalı.

«— Beni niçin getirdiniz buralara?» diye çarpındı.

Çok saygılı ve sevimli bir ses :

«— Hiç merak etme anacık» dedi. «Rahatsızlığın var da, onu iyileştirmeye çalışıyoruz.»

Anacık yekini kalkmak istedi, fakat doğrulamadı : kollarından bağlanmıştı.

«— Benim hiçbir rahatsızlığım yok!» dedi. «Bütün derdim, dilimde benim! İşte şu dilimde!»

Herkes birden dikkat kesilmişti.

«— Bir daha söyle bakayım» dedi başkanları. «Derdin nerende senin?»

«— Dilimde, dilimde!»

«— Ağrıyor mu?»

«— Hayır!»

«— Sızıyor mu?»

«— Hayır, hayır!»

«— Peki, ne duyuyorsun?»

«— Hırsızlar içinde kaldığımızı, soyguncular içinde kaldığımızı söylüyorsunuz. Herkesin suçunu yüzüne vuruyorum. İşte benim derdim, bu!»

Hekimler bir köşeye çekildiler. Biri dedi ki :

«— Çare yok... Önce apandisitini alalım.»

Oylandı ve kabul edildi. Uyuttular anacıği ve apandisitini aldılar.

Bir başkası dedi ki :

«— Midesini alalım şimdi de... Bence, rahatsızlığı midesinde..»

Oylandı ve kabul edildi. Şişpık aldılar midesini.

Bir başkası dedi ki :

«— Bunun derdi, karaciğerinde..»

Hemen aldılar karaciğerini.

Daha bir başkası,

«— Midesini, ciğerini aldıktan sonra, yüreğin hiç bir gereği kalmadı artık. Bence, onu da almamız gerek.»

Oylandı ve uygun bulundu. Aldılar yüreğini de.

Biri dedi ki :

«— Mide, karaciğer ve yürek alınca, barsakların hiçbir önemi kalmaz. Hastaya yükür.»

Oylandı ve kabul edildi. Hemen aldılar barsaklarını.

Bir başkası :

«— Asıl derdini unutuyorsunuz» dedi. «Bu kadıncağız, dilinden rahatsız.»

Hemen aldılar dilini.

Kurulun başkanı.

«— Sanırım, bitmiştir ameliyat» dedi. «Artık uyanırdın hastayı..»

Burnuna birşeyler tuttular anacığın ve dağıtdılar. Az sonra bir hastabakıcı, arabaya yatırdı anacıği ve sürdü arabayı :

«— Oh, kurtuldu rahmetlik!»

Renk Körlüğü Üzerine

ART BUCHWALD

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde ülkenin birinde renk körü bir adamcağız varmış. Bu adamın renk körlüğü herkesinki gibi değilmiş ne var ki. Zavallı-cık her gördüğü rengi kırmızı sanıp saldırıverirmiş. Doktorlara götürmüşler, büyücülere okutup üfletmişler, kurşun dökmüşler ama bana mısın dememiş. Sonunda salıvermişler sokağa, bırakmışlar ipini.

Adam kalkmış Amerika'ya gelmiş Jose McCarthy olan adını Amerikahlaştırılmış, Joe diye kısaltmış. Götürmüş Wisconsin eyaletine, çalışmış çabalamış, senatör olmuş, senatoya girmiş, kendi gibi renk körü bir kaç arkadaş bulmuş, çıkmış arenaya.

İlk önce yeni ülkesinin yargıtayına, yargıtay başkanına veryansın etmiş zehirini. Siz, demiş, kırmızı giyiyorsunuz. Tez elden bir inceleme komisyonu kurup, sizin gerçek renginizi öğrenelim. Yahu, demişler, bu üzerimizdeki bizim kırmızı değil mavi, mavi. Ama dinletememişler, McCarthy'nin vurduğu tosla ka-pı dışarı olmuşlar adamcağızlar...

Bunun üzerine McCarthy'nin biraz iyileşeceğini, hiç olmazsa yorulduğundan oturup dinleneceğini düşünürsünüz değil mi? Ne gezer! Burnundan soluyarak bu kez öğretmenlerin üzerine çullanmış. Siz, demiş, siz kırmızı etekliki öğretmenler ve siz kırmızı gömlekli erkek öğretmenler, defolun, göztüm görmesin!

Tutmuş, dünyaya tepsi gibi düz diyen ne kadar örümcek kafalı varsa, getirmiş okulların başına. Siz, demiş, çocuklara kaz adımlarının güzelliğini, estetik inceliğini öğreteceksiniz, o kadar!..

Bu temizliği de bitirdikten sonra, dönmüş sanata. Düşünmüş, taşınmış, biraz da kaşınmış ve demiş ki, bu ülkede sanatçılar kırmızı giyiyor, kırmızı şarap içiyor, kırmızı kırmızı yazıyor. Yarından tezi yok, bunların tümünün elinden kalemlerini alıp kırmalı; fırçalarının kıllarını yolmalı; kameralarını çöpe atmalı.

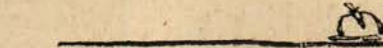
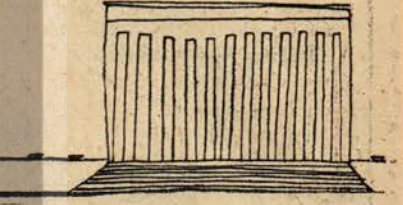
Ve başlamış, yayınevlerinden, film şirketlerinden, sanat galerilerinden işe. Almış eline farası ve süpürgeyi, topladığını atmış çöpe... Oh, demiş, rahatladım...

Bütün bunlar olup biterken, ülkenin insanları, hayretten açılan gözlerle, bu renk körünün karıştırdığı halıyı izliyorlarmış. Yahu, diyorlarmış, bu hasta adamın durdurulması gerek. Koşmuşlar sandık başına, vermişler oylarını... Gönül ister ki, hikâyenin bundan sonrası-

nı da, «atmışlar işbaşından.» diyerek bitirelim. Ama bu, yalan olur, fazla iyimserlik olur. Çünkü renk körü McCarthy, gene dönmüş işbaşına ve «aydın kıyımı»na devam etmiş. Taa ölüncüye dek. Neden mi? Çünkü ülkemizin insanlarında, kişiye kırmızı damgası vurmak için önüne geçilmez bir istek vardır. Şartlandırılmışlardır siyasilerce ta küçüküklerinden bu yana. Ve McCarthy'ler ad değiştirerek gelip gidebilirler, kocabaşlar erkinleşmedikleri sürece. Tedavi edilmesi gereken bu renk körlüğü sürüp gittikçe de ne öğretmen, ne aydın, ne de sanatçı kendini kurtarabilir. Bu, böylece biline...

NOT: Bu makale, Art Buchwald'ın «DOLARA VURSAN KAC PARRA EDER» adlı, 1962 yılında basılan kitabından alınmıştır.

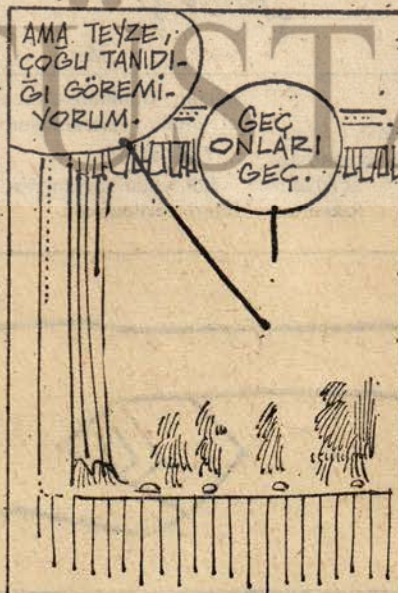
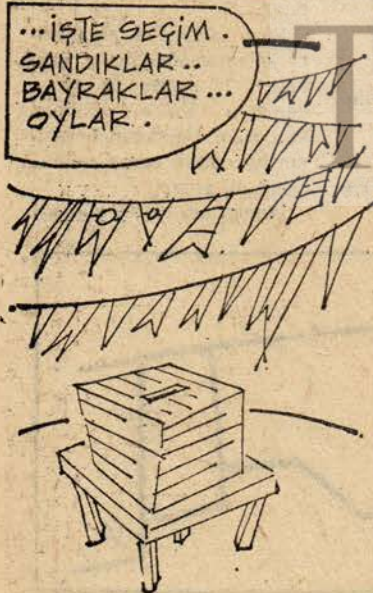
Türkçesi: AZİZ USTEL

KIRALIK KONAK (Modern orta oyunu)

Pişekâr..... Demirel
Kavuklu..... Ecevit
Feride..... Melen
Teyze..... Feyzioğlu

LALE DEVRI

SÜLEYMANIYE

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, o gün pek çöşmüştü:
«— Ne yaptysak bilerek yaptık, neye razı olduysak bilerek razı olduk. Bu, öyle yapmağa mecbur olduğumuzdan değil, öyle yapmakta fayda umduğumuzdan dolayı idi» diyordu.

Yambaşındaki koltukta oturmakta olan Şair Nedim aşka geldi ve ağzını mikrofona yaklaştırarak şöyle dedi:

«Dögülmeğe sögölmeğe koğulmağa billâh

Hes kaaillim ammâ ki efendim senin olsam!»

Dışardan gazel

Bir Prof. Kaldor vardı 1963'lerde. Türkiye hakkında raporlar vermişti. İşte bu Kaldor gene konuşmuş ve demiş ki:

«Türk ekonomisi sağa gitti. İnönü, raporumu heyecanla karşılamıştı. Ondan sonrakiler rafa kaldırdılar.»

Hey Prof. Kaldor, hey!

Bizim ekonomi sağa değil, resmen güme gitti, güme!

Sağ-Sol gibi ayırımlar bize göre değil, Fransa'ya göredir. Bizde ne Sağ vardır, ne de sol.

AP Genel Başkanı bile dedi geçende:

— Biz ne iktidarız, ne de muhalefet...

Fransa'da böyle iâflar edilir mi? Böyle iâflar eden kuruluşa siyasi parti mi denilir Fransa'da, yoksa cokey kulübü mü?

Moderin hayat

Yurt dışına giden işçilerim arasında boşanma dâvalarının arttığı bildiriliyor.

Kadın:

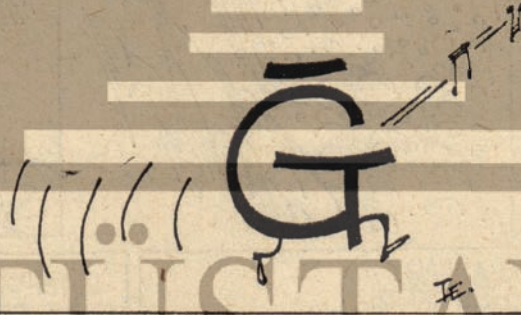
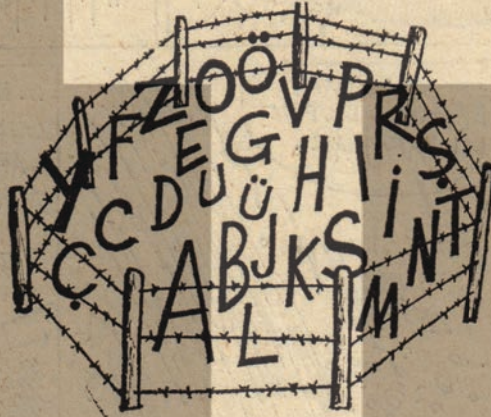
— Ben artık moderin hayata alıştım. Onu n'ideyim?

Erkek:

— Ben artık moderin yaşıyorum. Onu n'ideyim?

Bu gidişle, iş dâvalarının yerini boşanma dâvaları alacağı benzer.

«Döviz gelsin de, nasıl gelirse gelsin» politikasına yatanlar, «kutsal aile»yi yıktıklarının farkında mıdır. lar acaba?

Eskidi

Mimarlar Odası, 19'uncu Genel Kurul toplantısında görüşünü açıkladı: «Cumhuriyetle kazanılan

haklar, Cumhuriyetin ellinci yılında geri alınıyor.»

Tabii alınır!

Elli yılda eskimiştir. Yenileri verilecektir.

Üretmek

AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) raporuna göre, «En az elektrifiği Türkiye üretiyormuş».

Doğru.

Biz elektrik üretmeyiz. Biz, elektrikli hava üretiriz. Ondan da başkaları yararlanır, bize cereyan üretir. Bu defa biz, o cereyanlarla uğraşırız. Hava g'ide gide, alabildiğine elektriklelenir.

Sonra mı?

Sonrası hiç... Ne olsun yanı?

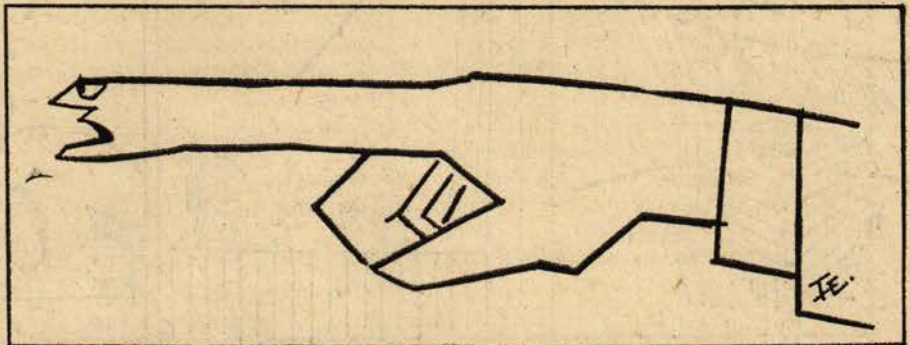
Anayasayı değiştirdik mi, akarsular durur!

Anlayın canım!

Anayasada, gözetimine alması süresinin 30 gün olmasında direndiler, direndiler, sonunda, 15 gün olmasına peki dediler. Mehmet Ali Aybar şiddetle karşı çıktı buna.

Sayın Aybar'ın endişesini anlamamağa 'mkân yok. Fakat. 24 saatte de mahkemenin önüne çıkılmaz ki... Hani, yarasının beresinin iyi olması gerekir de... Değil mi ama?

Bunun için de 15 gün az!

Reddediyoruuuz!

Mehmet Ali Aybar, Mec-
liste dedi ki:

«Kıta subayları mahke-
melere girerlerse, demok-
rasi biraz daha zedelenmiş
olacaktır. Askeri hâkimlerin
en yüksek rütbelileri bile
bu maddeye itiraz etmiş-
tir.»

Aybar'ın önergesi, 7'ye
karşı büyük bir oy çoklu-
ğuyla reddedildi.

Anayasa değişikliği ko-
nusunda Aybar'ın bütün ö-
nergeleri, büyük bir oy
çokluğuyla reddedildi.

Hani, Mehmet Ali Ay-
bar, kürsüye çıksa da, «Al-
lah bir» dese, inan olsun.

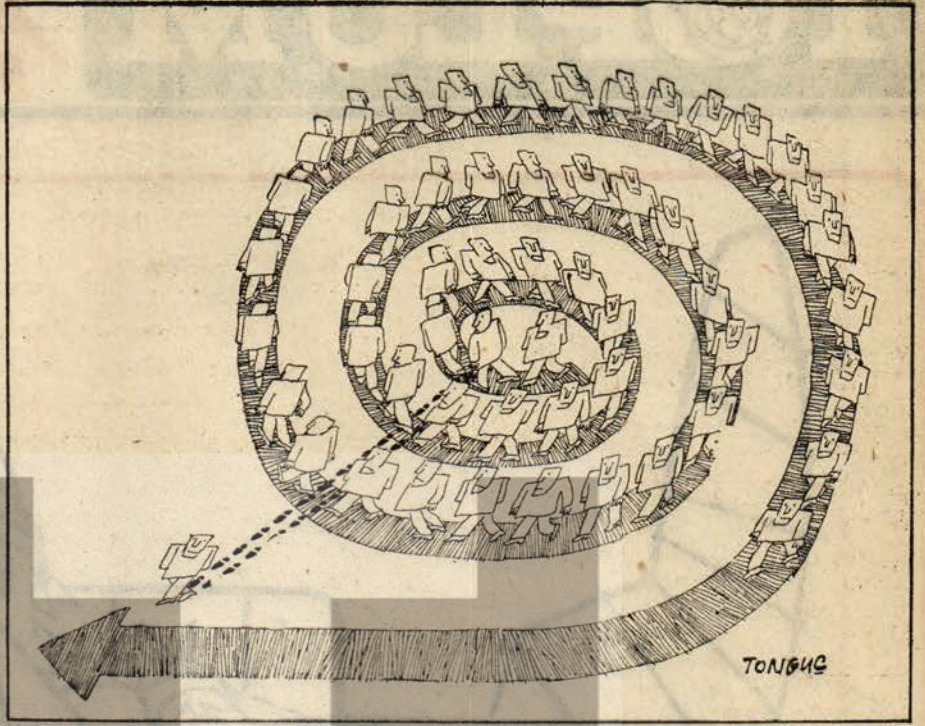
— Hayıırl! Bir değilii!
Reddederiiz! diye bağıra-
caklar.

Erkek işi!

Şili Başkanı Allende, «ic-
ki, erkekliği zayıflattır. Bir
sarhoşun devrimden söz
etmeye hakkı yoktur» di-
yor.

Hımm... Demek ki
devrimler, erkek adam işi!

Hele, bizim miyimintila-
rın «Devrim» sözünden
korkmalarından belli!

Kızışkın ilişkiler

Berlin'den bir işçimiz
yazıyor:

«Onbinlerce vatandaşı-
mız, geri gönderilmemek
için, yani Türkiyeye dön-
memek için, buranın te-
baasına geçmeğe müracaat
etmişlerdir. Hattâ kimisi
(akınca) işi garantiye al-

mak için, kör topal bir Al-
man kadınıyla evlenmiş-
tir.»

Bu kızışkın ilişkilerden
ortaya bir «kızgın kuşak»
çıkacağı açık. Yalnız, bu
kızgın kuşak nasıl bir ev-
lilik yapmak ister, bileme-
yiz! Bize bol bol döviz yol-
larmı, onu da bileme-
yiz!

Et suyu

İzmir Kasaplar Derneği
Başkanı nihayet itiraf etti:
«Arap ülkelerine et satıyo-
ruz, Arjantin'den et alma-
ğa çalışıyoruz.»

Yâni, Arjantin'den gelip
Arap ülkelerine gidecek.
Peki, bize?

Bize de etin suyu kala-
cak!

Lâle devrinde sünnet(7)

TOPLUM-mizah'ın tefrikası o-
lup ayrıca para ile satılmaz ve
pay kuponu yoktur.

(Geçen sayıdan devam)

Bezirgânlar : 10 top Floransa atlası, en nefis Hind kumaşları, kıymetli çiçekli şallar, 1000 dirhem gümüş hoşaf tası, 1000 dirhem gümüş ibrik leğen, eski maden beş kâse bir sofralık on tabak, ve sair birçok kıymetli kumaşlar ve şallar.

Okçular ve yaycılar : İçi dışı nakışlı usta İbrahim'in işi iki adet kıymetli yay, gayet nefis oklar.

Balmümcular : Her biri üç okka ağırlığında sekiz adet siyah ve her biri beş okka ağırlığında dört adet beyaz kâfurlu balmumu.

Kâğıtçılar : Kapağı mücevherli bir gümüş divit ve yazı takımı, bir gümüş makas, iki deste Semerkand kâğıdı.

Mısırçarşısı esnafı : Yelkenleri açık, bayrakları atlastan, tayfaları içinde olan mal yük-

lü bir kalyonu Okmeydanına çıkardılar. Tayfalar dışarı çıkarılıp kalyon Üçüncü Ahmed'in otağı önüne alındı. Şehzadeler gemiyi yakından seyrettiler. Hediyelerine gelince : İki gümüş maşraba, iki gümüş tepsi, bir okka ödağacı; iki tabak buhur, dört tabak karanfil, Hindistancevizi, sakız, tarçın, safran, misk sabunu, onbeş şişe buhur suyu; altı şişe çiçek suyu, yedi kâse tin-i mahtûm, üç tabla hurma, altı tabak ağız miski, 15 tabak badem şekeri, 4 tabak akide, 7 tane Kâbe bardağı.

Kılıççılar : Sultan Gürî'nin kılıçlarından du-
du burnu, balık dişi kabızalı, kuşağı altın işleme-
li gayet kıymetli tarihi bir kılıç.

Bıçakçılar : 4 tane yaldızlı turnak bıçağı, 4 tane balık dişi kabızalı, altın pervazlı İstanbul demiri, mercan tepeli kalemtraş, 22 adet kıymetli bıçak.

- Dolara döndün be herif, ikide bir düşüyorsun...